

Б Р А Н И Ч

ОРГАН АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У БЕОГРАДУ

Уредник Бранича је претседник Адвокатске Коморе у Београду
Владимир Св. Симић

Власник и издавач Бранича је Адвокатска Комора у Београду
коју преставаља претседник Владимир Св. Симић

У име Одбора главни уредници:

Др. Видан О. Благојевић и Др. Радоје Ј. Вукчевић, адвокати

САДРЖАЈ:

ЧЛАНЦИ

- О закључењу уговора по новом пољском закону о облигацијама од 1934 године, с обзиром и на наш грађански законик и предоснову грађанског законика краљевине Југославије од Др. Драг. Аранђеловића, проф. Универзитета — Београд. 197
- Реч две о адвокатури од Владимира Симића, адвоката — Београд. 205
- Другостепено — прививно — делање у грађанским парницама од Драгушина Кнежевића, судије Апелационог суда — Београд. 210
- О сметањуседа од Павла И. Павловића, адвоката — Београд. 220

СУДСКА ПРАКСА

Женидбени судови старо-католичке цркве немају право јурisdикције у брачним споровима. Одлука Опште седнице Касационог Суда у Београду од Тих. М. Ивановића секретара

- тара Касационог суда у Београду. 224
- За форму теста мента важи правило „locus regit actum“ без обзира на наређење § 5. српског Грађанског Закона о од Тих. М. Ивановића секретара Касационог суда у Београду. 227
- Кад прививни суд не изведе доказни поступак на усменој расправи, онда не може лавати д. угчију оцену доказа од оних на којима је заснована пресуда првог суда од Јована Д. Смиланића, секретара Касац. суда у Београду. 229
- На основу записника о вештачењу извршне власти, сачињеног без законског овлашћења, не може се захтевати укњижба или предбележба, пошто исти не испуњава услове из §§ 26, 36 и 40 Зак. о земљ. књигама од Јована Д. Смиланића, секретара Касационог суда у Београду. ... 230
- Оцена доказа главних чињеница ствар је пресудног суда, која је у нераздвојној вези са сло-

Уредништво Бранича налази се у Кн. Михајловој 33/II. Рукописи се не враћају. Прештампавање градива из часописа допуштено само са тачним означањем извора.

Бранич доноси: расправе и чланке којима је смер заштита интереса адвокатског реда и ширење професионалне свести, службена саопштења Адвокатских комора којима служи као званични орган, и расправе и чланке из свих области права и прати развој правног живота у земљи и иностранству.

Бранич излази крајем сваког месеца. — Годишња претплата за Бранич износи 120.— дин. За адвокате изван територије Београдске адвокатске коморе, адвокатске приправнике, судије и судијске приправнике годишња претплата износи 60.— дин. Поједини број 10.— дин.

бодним судијским уверењем, и
иста не може бити предмет ма
којег ревизијског разлога из §
597 грађ. пост. од Јована Д.
Смиљанића секретара Касац.
суда у Београду. 231

ИЗ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

Записник Заједничке седнице
Одбора Адвокатске Коморе у
Београду, Дисциплинског већа
и Заступника Коморе, одржане
29. априла 1936. год. 234

ПРИКАЗИ

Др. Видан О. Благојевић, адв.:
Основи Међународног јавног
права, од *Др. Милеше Нова-*
ковића. 238

Зборник новог инвалидског зако-
нодавства, од *Љубомира Хоф-*
мановића. 239

Борислав Т. Благојевић: Etude
d'ensemble sur le contrat d'adhé-
sion, од *Max Domergue-a*.... .. 240

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА ... 241

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА 243

НОВЕ КЊИГЕ 244

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Др. Драг. Аранђеловић, проф. Универзитета — Београд.

О ЗАКЉУЧЕЊУ УГОВОРА ПО НОВОМ ПОЉСКОМ ЗАКОНИКУ О ОБЛИГАЦИЈАМА ОД 1934 ГОДИНЕ, С ОБЗИРОМ И НА НАШ ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК И ПРЕДСНОВУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ.

Нови пољски законик о облигацијама интересантан је за правнике нарочито по томе што је он најновијег датума, те су у њему дошла до изражаја најмодернија схватања приватноправних теоретичара и практичара. Многи приватно правни односи, који још нису ни постојали у почетку и првој половини деветнаестог века, кад су донесени велики европски грађански законици (француски, аустријски) па и србијански од 1844 године, регулисани су исцрпно пољским законом о облигацијама, па зато ови прописи његови подстичу на упоређивање са другим грађанским законицима. Нас пак нарочито интересује како су дотичне материје регулисане у нашем, србијанском, грађанском законнику и у југословенској предоснови грађанскога законика.

У овом напису приказаћемо у кратко читаоцима „Бранича“ важну партију о закључењу уговора, упоређујући њене прописе са онима нашега грађанскога законика и предоснове југословенског грађанског законика.¹⁾ Напомињемо да наш судија има да

¹⁾ О закључењу уговора говори се у пољском законнику у другом титулусу, о постанку облигација, *први део*, о изјави воље, глава четврта, о закључењу уговора. Цео је законик подељен на XVII титулуса а има 645 чланова, подељених често у параграфе. Пољски закон о облигацијама преведен је на француски у издању *Librairie du recueil Sirey, Paris, 1935*. Цена 30 француских франака. У *првом шишулусу*, под насловом о изворима, о природи и разним врстама облигација, говори се, у *првом делу*, о дељивим и недељивим облигацијама, у *другом*, о солидарним облигацијама, у *трећем*, о алтернативним облигацијама; у *другом шишулусу* реч је о постанку облигација: *први део*: о изјави воље, прва глава, о изјави воље уопште, друга, о недостацима изјаве воље, трећа о услову, четврта о уговорима у опште, пета о закључењу уговора, шеста о споредним клаузулама (капари, о одустаници, о одустаници уз плаћање једног износа у новцу, о конвенционалној казни, о каматама); седма о уговорима у корист и на штету трећих лица, осма о опуномоћавању, девета о јавно учињеном обећању награде за неку извршену радњу, десета о тумачењу изјава воље, једанаеста о форми изјаве воље у опште; *други део* о постанку облигација из других извора: прва глава о вршењу послова без мандата, друга о неправедном обогаћењу, трећа о недогованим чинидабама, четврта о недозвољеним радњама. У *трећем шишулусу* говори се о преносу права и то у *првом делу* говори се о промени повериоца, на име: глава прва о уступању тражбине, глава друга о ступању трећег лица у права незантересованог повериоца; *други део* о промени дужника. *Четврти шишулус* садржи прописе о престанку облигација: *први део* о испуњењу облигација: прва

се бори са многим тешкоћама у овој материји, јер за примену на практичне случајева често нема у нашем грађан. законнику изречног прописа те је судија принуђен служити се за попуњавање празнина законском и правном аналогijом, обичајем и правичношћу (§§ 10, 8 грађ. зак.).

I. И по пољском законнику кад странке *преговарају* о закључењу једнога уговора обавезе за уговораче из тога уговора постају тек кад се странке сагласе о свима тачкама уговора. У § 1 чл. 61 каже се „преговори странака, чак и кад су довели до сагласности о извесним тачкама, нису обавезни све дотле док стран-

глава општи прописи о начину, месту и времену испуњења, друга о лицима која учествују у испуњењу, трећа о предмету извршења, четврта о урачунавању плаћања, пета о извршењу узајамних (реципрочних) облигација, шеста о праву задржања (ретенције), седма о признаници и другим доказима испуњења облигације, осма о хартијама на доносноца и легитимационим папирима, девета о дошњи повериоца и депоновању код суда, десета о дејствима неиспуњења облигација у опште (о обавези на накнаду штете, о дошњи дужничкој, о дејствима неиспуњења узајамних облигација); *други део* о компензацији, *шрећи део* о новацији, *четврти део* о немогућности чинидбе, *пети део* о престанку или промени облигација услед изузетних догађаја, *шести део* о отпуну дуга и о раскидању конвенције, *седми део* о застарелости, прва глава садржи општа наређења, друга о роковима застарелости. *Пети шитулус* садржи наређења о праву повериоца да побијају правна дела дужникова учињена на њихову штету; *шести шитулус* говори о продаји и промени: *први део* о продаји: прва глава садржи опште одредбе; друга говори о обвезама продавца, трећа о користи и терету као и о сносешу ризика за губитак и погоршање ствари; четврта о гаранцијама за мане правне и материјалне (опште одредбе, о гаранцијама за правне мане, о гаранцијама за материјалне мане); пета о обвезама купца, шеста о куповини на пробу, седма о праву на откуп, осма о праву првенства на куповину. *Други део* говори о промени. *Седми шитулус* говори о поклону: прва глава, опште одредбе, друга, обвезе поклонодавца, трећа говори о извршењу чинидбе стављене на терет поклонопримца, четврта о опозивању поклоне. *Осми шитулус* садржи наређења о кирији и закупу: *први део*; о кирији: прва глава, опште одредбе, друга, о обвезама даваоца под кирију, трећа, о обвезама киријације, четврта, о престанку кирије, пета, о уступању употребе ствари узете под кирију и о подкирији, шеста, о отуђењу ствари дате под кирију. *Други део*: о закупу: прва глава: опште одредбе, друга, о обвезама уговорача, трећа о престанку закупа, четврта, о уступању уживања ствари дате под закуп и о пазакупу. *Девети шитулус* о послузи: прва глава: опште одредбе, друга, о обвезама странака, трећа, о престанку послуге. *Десети шитулус* о зајму, прва глава, опште одредбе, друга, обвезе странака. *Једанаести шитулус* говори о уговорима службе: *први део*: уговор о раду: прва глава: опште одредбе, друга обавезе странака, трећа о престанку уговора о раду, четврта о престанку предузећа, пета, уговор о шегртовању; *други део*, уговор о предузећу: прва глава, опште одредбе, друга, обвезе предузимача, трећа о гаранцијама за недостатке посла, четврта о обвезама господара посла, пета, о раскидању уговора; *шрећи део*: о мандату: прва глава: опште одредбе, друга, обавезе странака, трећа, о престанку мандата; *четврти део*: о посредништву; *пети део*: о депозиту: прва глава, опште одредбе, друга, о обвезама странака, трећа, о начину престајања депозита; *шести део*: о одговорности хотелијера, гостионичара и других лица, која експлоатишу сличне етаблимане; *седми део*: о нередовном депозиту. *Дванаести шитулус* садржи прописе о ортаклуку: прва глава: опште одредбе, друга, о међусобним односима ортака, трећа, о односима ортака према трећим лицима, четврта, о начину којим се престаје бити ортак, пета, о растурању ортаклука, шеста, о ликвидацији ортаклука. *Тринаести шитулус* говори о ренти и о уговору о доживотном издржавању: *први део*: о ренти, други о уговору о доживотном издржавању. *Четирнаести шитулус* о игри и опклади. *Петнаести шитулус* о уговору по наредби. *Шеснаести шитулус* говори о поравнању. *Седмнаести шитулус* о јемству: прва глава: опште одредбе, друга, о јемчевим обвезама, трећа, о регресу јемчевом, четврта, о повериочевим обвезама. *Завршне одредбе*. Свега закон садржи 645 чланова.

ке не постигну своју сагласност о целини преговора.“ То исто следује и из нашег грађ. законика и ако није баш изречно казано, јер по § 531 „уговор је закључен кад једна страна што обећа а друга то прими“, дакле кад се постигне сагласност странака о свему што су преговарале. Тако је и по југословенској предоснови (§ 847), а и по аустријском грађанском законнику, који у § 861 каже изречно „докле трају преговори и докле обећање још није учињено или ни у напред нити после примљено, уговор не постаје.“ У другом §-у чл. 61 пољског законика предвиђа се случај да су странке изјавиле своју сагласност о свима *бишним тачкама једнога уговора* а резервисале су да се накнадно сагласе о посебним тачкама, не уговоривши да ће се, ако не дође до такве сагласности, уговор сматрати за ништав; у оваквом случају ипак се сматра да је тај уговор закључен, а посебне тачке утврдиће тада, у случају спора, суд сходно прописима закона, обичаја или правичности. И по нашем грађ. законнику могуће су овакве ситуације, и суд би имао поступити, ако до спора између странака дође, по истим правилима које горе поставља пољски законодавац. Узмимо на пр. да су се странке сложиле о битним тачкама једнога уговора о куповини извесне количине неке робе, дакле о предмету куповине и цени (§§ 641, 642), али су резервисале да се још накнадно споразумеју о посебним тачкама овога уговора, на пр. о месту и времену предаје робе, о начину транспортавања и др. У овом случају и по нашем грађ. законнику овај уговор о куповини сматрао би се закљученим а, у случају спора, суд би применио диспозитивне прописе грађ. законика о оним небитним тачкама уговора о куповини, о којима није дошло до споразума између странака (§§ 548, 645, 652 и др.) а послужило би се и утврђеним обичајем и аналогijом да дође до правила по којем ће спор пресудити (§§ 10 и 8). Исто би тако било и по предоснови која такође нема изречнога прописа као овај у чл. 61 § 2 пољског законика (в. §§ 6, 8, 900).

II. О закључењу *будућег уговора* говори се у пољском законнику у § 62 који у своје §-у 1 каже „претходни споразум којим се обе странке или једна од њих обвезују да у будућности закључе један одређени уговор, вреди само онда кад су утврђене битне тачке уговора који се има закључити и рок, у којем се овај уговор има закључити“. Тако би морало бити и по нашем грађанском законнику (§§ 531, 536, 538) који, наравно, о томе нема *изречног* прописа.¹⁾ Предоснова има специјалан пропис за закључење уговора у будућности, јер § 923 прописује: „Ако је углављено да ће се тек у будуће склопити уговор, то обвезује само онда кад је одређено и време кад ће се склопити уговор и његове битне тачке...“ Пољски закон у § 2 чл. 62 тражи да претходни споразум о закључењу уговора у будућности буде *писмено* утврђен. Наш грађански законик то не тражи (§ 540), ма да се у пракси сигурно најчешће закључује писмено, а што могу и странке нарочито изразити да тако буде (§ 541). То исто вреди и за

¹⁾ В. Др. Д. Аранђеловић, Основи облигационог права, општи део, друго издање, 1936, стр. 68.

предоснову. У §-у 3 чл. 62 пољског закона предвиђа се случај да странка, која се обвезала да у будућности закључи један одређени уговор, то одбије. Тада, каже пољски закон, може суд, по захтеву друге странке, ако су ипак испуњени услови за ваљаност дотичног уговора, а специјално услови форме, одредити обвезаној странци рок да испуни своју обавезу, па ако до закључења уговора у том року не дође, онда правноснажна пресуда вреди као закључење уговора.¹⁾ Тако би се имало поступити и по нашем грађ. законнику и по предоснови (§ 923).²⁾ Право да се тражи закључење обећаног уговора застарева по пољском законнику (чл. 62. § 5) за годину дана, рачунајући од дана када је овај уговор имао бити закључен. Тако је и по предоснови (§ 923). За наш грађански законик мислимо да би се по аналогји имао применити § 937.

III. Пољски закон у § 1 чл. 63 прописује да је онај који у циљу да закључи који уговор учини другој странци изјаву, одређујући битне састојке дотичног уговора — *понуда*, *оферт* — и утврди рок, у току којег ће чекати на *одговор*, везан својом понудом све док не протече утврђени рок. Тако се има узети и по нашем грађанском законнику, јер то одговара вољи понуђача (§ 13) и природи ствари, а тако и по предоснови — § 848 „...пре протека рока за прихват (пријем понуде) понуда се не може повући...“ Кад никакав рок за пријем понуде није одређен, пољски закон (§ 2 чл. 63) чини ову разлику: а) да је понуда учињена једној од уговарајућих странака у њеном присуству или телефоном директно или ма којим другим средством *телекомуникације* (безжичном телефонијом и др.), — онда понуда престаје да везује понудиоца ако она није *одмах* примљена; б) да је понуда учињена ма којим другим средством (ван оних под а) — онда она престаје да везује понудиоца чим протече рок, у којем је овај могао, нормално, примити одговор послат без неоправданог закашњења. У нашем грађ. законнику за случајеве горе под а) и б) нема изречног законског прописа. Из нашег законика изостављен је § 862 аустријског грађ. законика, који је наређивао: „Ако ради пријема обећања никакав рок није остављен, онда се усмено обећање мора примити без одлагања. Код писменог гледа се да ли

¹⁾ Тужилац дакле који је тражио безуспешно од саговорача да са њиме закључи уговор, о којем су се били споразумели да се има закључити, тужиће саговорача свога суду са тражењем да суд пресуди да је туженик дужан закључити тај уговор. Кад пресуда постане правноснажном и туженик у остављеном року не закључи уговор, онда пресуда вреди као закључење уговора, сматра се дакле да је уговор закључен.

²⁾ Ипак у југословенској предоснови има једно наређење које омогућује обвезаној странци да у будућности не закључи уговор, на чије се закључење обвезала, — у циљу да избегне закључење уговора који јој може бити штетан. Тако се у § 923 предоснове каже: „Ако је углављено да ће се тек у будуће склопити уговор, то обвезује само онда, кад је одређено и време кад ће се склопити уговор, као и његове битне тачке, и ако се околности нису међушим *шако промениле да је тиме осујећена сврха, изречно одређена или из околности видљива, или да је једна странка изгубила поверење у другу...*“ Тако и § 936 аустријског грађ. зак. Према томе за југословенску предоснову у оваквим случајевима вреди *clausula rebus sic stantibus*. Да је тако у овом случају и по србијан. грађ. законнику види Др. Д. Аранђеловић, *op. cit.* стр. 68.

се обе стране у истом месту налазе или не. У првом случају мора пријем следовати и ставити се ономе који обећава до знања за двадесет и четири часа, у другом пак мора следовати у току онога рока, који је потребан да се два пута одговори, и мора се ставити до знања ономе који чини обећање. У противном случају обећање се гаси. Пре истека утврђеног рока не може се обећање порећи.“ Али ипак можемо усвојити да овај пропис постоји и за наше право на основу правне аналогије, која је и по нашем законик у допуштена (...по општим у овом законик у постављеним основима... § 10).¹⁾ Предоснова садржи у § 848 слично наређење: „Обећање (понуда) мора се прихватити у року који је одредио понудилац. Ако нема таквог рока, мора се понуда, учињена присутном лицу, прихватити одмах. Сматра се да је понуда учињена присутном лицу и онда, ако се уговорне стране или њихови пуномоћници лично послуже телефоном. А понуда, учињена иначе одсутном лицу, мора се прихватити најдуже до тренутка када понудилац, претпостављајући да је његова понуда стигла на време, сме очекивати одговор, ако би тај одговор био на време и уредно одаслан; иначе понуда престаје...”

2. *О задоцнелом одговору* да се понуда прима говори чл. 64 пољског закона, који наређује: „Кад из задоцнелог одговора произлази да је овај одговор послат благовремено, понудилац мора без одлагања саопштити другој страни да му је одговор стигао доцкан и да уговор није закључен. Ако нема тога саопштења, сматра се да је уговор закључен.“ У нашем грађ. законик у наравно да нема ни о овоме изречна прописа. Али овакво решење овога случаја како га је дао пољски закон несумњиво одговара поштењу и савесности, на којима се оснива и наше уговорно право; оно одговара и потребама приватно-правног саобраћаја, природној правци и здравом разуму те је допуштено по правној аналогији (§ 10) узети да овако регулисање овога случаја лежи у интенцијама нашега законодавца. Југословенска предоснова већ је предвидела овај случај, јер у § 849 каже: „Прихват је учињен на време, ако је изјава стигла понудиоцу у року за прихват. Ипак, и поред закашњења изјаве, уговор је склопљен, ако је понудилац морао опазити да је изјава о прихваћеној понуди на време одаслата, а он није свој одустанак другој страни без одуговлачења јавио.“²⁾

3. *О опозивању учињене понуде* говори се у чл. 65 пољског закона: „Понуда престаје да вреди када странка, којој је понуда адресована, прими саопштење о њеном опозивању пре но што је примила саму понуду или у тренутку овога пријема. Овај пропис вреди и за одговор на понуду.“ Ово можемо, по правној аналогији, сматрати да вреди и за наш законик. Предоснова у § 848 каже, истина, да се „пре протекла рока за прихват понуда не може повући“, али тиме хоће само да се пропише везаност понуђача за понуду док рок за пријем понуде траје, али кад понуђени прими опозивање понуде пре но што му је понуда стигла или једновремено са њом, онда, у ствари, и нема понуде, а кад

¹⁾ Види: Др. Д. Аранђеловић, *op. cit.* стр. 60 и примедба 105.

²⁾ Тако и § 862-а аустријског грађ. зак. (новела).

ње нема не може је понуђени ни примити и, услед тога, уговор се и не закључује.

4. По пољском закону понуда и пријем понуде остају у важности када творац изјаве воље умре или изгуби пословну способност пре закључења уговора, осим ако противно произлази из воље странака или из природе ствари (чл. 66). По старом тексту §-а 918 аустр. грађ. законика понуда и пријем понуде нису прелазили на наследнике изјавиоца воље: „Обећање које није још примљено не прелази на наследнике и ако је само једна страна умрла у времену остављеном за премишљање“. Према томе кад понудилац умре у току рока остављеног за пријем односно кад адресат (понуђени, облат) у том року умре или и после, пошто је дао изјаву да понуду прима, али по том умре пре но што је изјава о пријему отправљена понудиоцу, понуда односно пријем понуде гаси се и уговор се не сматра закљученим. Тако би имало бити и по нашем грађ. законнику, тумачећи § 531: „уговор је закључен онда кад једна страна што обећа а друга то прими...;“ ова „друга“ треба то да прими (понуду) док још траје воља понудиочева, дакле док је он жив, јер се са њим а не са његовим наследницима закључује уговор. Предснова, у сагласности са новелираним §-ом 862, усвојила је баш супротно решење. Јер се у § 848 последњи став каже: „Понуда не престаје ни онда ако једна страна у току рока за прихват (пријем) умре или постане делатно неспособна, у колико из околности не произлази да је понудилац друго хтео.“

5. *Пријем учињен са модификацијама* услова понуде или са *додатком клаузула* вреди само као нова понуда — чл. 67 пољског закона. И по пољском закону дакле пријем понуде мора бити потпун т. ј. понуђени мора је примити у свему онако како је учињена (што би се на пр. могло изразити речима „примам“, „пристајем“, „усвајам“ и т. сл.), без икаквих измена односно додатака, ако се хоће да пријемом понуде дође до склапања уговора. Ако би понуђени примио понуду али не у свему онако како гласи него само један њен део или са извесним условима и изменама, са извесним додатцима, онда то не би био пријем понуде (дакле не би дошло до закључења понуђеног уговора) него би то била понуда (нова), коју садашњи понуђени чини првом понудиоцу, од кога сада зависи хоће ли примити ову (нову) понуду и тиме учинити да се уговор сходно понуди закључи. Тако би имало бити и по нашем грађанском законнику по природи саме ствари, а у предоснови се каже у § 854 „...ако је обећање прихваћено под другим одредбама а не под оним под којима је учињено, онда нема уговора...“

6. Кад понудилац тражи да се уговор одмах изврши или кад према садржају понуде или обичају није потребно саопштење пријема, сматра се да је уговор закључен чим друга странка приступи благовремено његовом извршењу — чл. 68 пољског закона. Кад на пр. Алекса из Ниша телеграфише Бранку у Београд да му купи на берзи 100 комада ратне штете, и Бранко, не јављајући Алекси да се прима налога, купи за њ сутра дан ове папире на берзи, онда је уговор о налогу између њих двојице закључен

чим је Бранко на берзи купио ове папире. За закључење уговора о налогу у овом случају није потребно да Бранко извештава Алексу да се прима наложеног му посла. Тако бисмо имали узети и по нашем грађан. законнику, а предоснова у § 851 изречно каже: „када се по природи посла или по прометном обичају не може очекивати изречна изјава прихвата (пријема понуде), уговор је склопљен ако је понуди стварно удовољено у року за то одређеном или примереном према околностима“.

7. Пропис чл. 69 пољског закона предвиђа случај да понудилац, у циљу да закључи уговор, изврши чинидбу коју је понудио, не чекајући да му пријем његове понуде буде саопштен, и онда, ако се не постигне споразум, каже закон да опасност за извршену чинидбу пада на понудиоца, чак и тада када друга странка никако не одговори. Узимамо примера ради да је Јован, воћар у Нишу, депешом понудио Николи, из Београда, да купи извесну количину јагода по пијачној цени и да је, у циљу да што пре закључи уговор о продаји овог воћа, одмах по послатој депеши испослао брзим возом Николи понуђену количину јагода, не чекајући да му Никола јави да ли пристаје на куповину. Ма каква се штета сада десила овој пошиљци, ризик за то сноси Јован. Можда ће Никола одговорити да не пристаје на куповину — штету сноси Јован; можда ништа неће ни одговорити (јер, принципијелно, није ни дужан да одговара) — штету сноси Јован; ако одговори да пристаје, онда је уговор између њих двоје закључен и о узајамним обвезама уговорача и узајамној одговорности њиховој у погледу предмета куповине и цене суди се по прописима о уговору куповине. Ни у нашем грађан. законнику ни у предоснови нема изречног прописа о овом случају, али би се и по њима тако исто имало судити, држећи се општих прописа и начела о уговорима.

IV. Што се тиче *места и времена закључења* уговора чл. 70 пољског закона наређује: „Када се сумња о месту и времену закључења уговора, сматра се да је споразум постигнут на *месту и у времену пријема одговора на понуду* а, у случају када саопштење о пријему није нужно, на месту и у времену када је извршење уговора отпочело од стране уговорача који је примио понуду“. Имамо дакле према овом пропису два случаја: а) уговор је закључен у месту и у времену *пријема одговора на понуду* (Марко из Београда писмом је понудио Стевану у Скопљу да му прода извесне предмете, а Стеван је одмах по пријему писма са понудом опет писмом одговорио Марку да пристаје да купи те предмете. Марко сада јавља Стевану да је примио његово писмо, у којем саопштава да прима понуду — уговор је закључен у Београду); б) када није потребно саопштење пријема понуде (чл. 68), онда је уговор закључен у месту и у времену када је извршење уговора отпочело од стране уговорача који је примио понуду. У примеру горе под бр. 6 уговор о налогу између Алексе из Ниша и Бранка из Београда закључен је у Београду онога дана када је Бранко на берзи купио обвезнице, а не сутра дан ни у Нишу када је Бранко јавио Алекси да је примио налог и извршио га. У нашем грађ. законнику а и у предоснови

нема изречна прописа о месту где се и времену кад се има сматрати да је уговор *закључен*. Мислимо ипак да се иста солуција има усвојити и за наше право и за предоснову као и у пољском закону. Јер држимо да се по нашем законнику и по предоснови уговор (између одсутних лица) сматра да је закључен у моменту кад је изјава понуђеног да прима понуду приспела понуђачу (теорија пријема)¹⁾ — §§ 848, 849 предоснове.

V. 1. Као закон најновијег времена пољски закон познаје и уговоре, чији је саставни део извешан *правилник* (реглман), израђен од стране једног уговорача — на пр. предузимач једнога посла (израда грађевине, пута) изради правилник о примању радника на посао, власник једног превозног предузећа изради правилник о условима за превоз путника и робе, па онда на основу тога правилника закључује поједине уговоре са радницима, путницима, пошиљацима робе, или сопственик једне веће куће са више станова пропише правилник о издавању станова под кирију и реду којег се кирајџије имају држати (кућни ред).²⁾ За овакве случајеве каже се у пољском закону (чл. 71 § 1): „Правилник који је утврдила једна странка обвезује другу странку само онда кад јој је он саопштен при закључењу уговора или, ако је у околностима дотичнога случаја уобичајено служити се правилником, кад се друга странка лако могла упознати са садржином правилника.“ А § 2 истог члана вели: „Правилник утврђен од једне уговорне стране у току једног *трајног правног односа*,³⁾ обвезује другу странку кад се пазило на прописе претходног параграфа и кад друга странка није отказала уговор за најближи термин.“ Овде се дакле неотказивање уговора сматра као пристанак на правилник који је другој страни познат. Али, наравно, „правилник не сме бити у противречности с уговором“, каже § 3 истог члана, иначе не обвезује другу страну. Ни у нашем грађанском законнику ни у предоснови нема изречног прописа о овоме, али тако би се имало судити и по њима по општим прописима.

2. Члан 72 пољског закона предвиђа да је *модел уговора* (типски уговор) утврђен или одобрен *јавном влашћу* или којом *аутономном организацијом* (на пр. од општине, трговачке, лекарске, инжињерске, адвокатске коморе), па онда прописује да су странке, које су закључиле уговор позивајући се на овај модел, везане његовим наређењима. Иако оваквог изречног прописа нема ни у нашем грађанском законнику ни у предоснови, ипак би се и по њима имало овако поступити, пошто и они поштују вољу странака, које хоће да се обвежу. У оваквим случајевима странке су хтеле да модел или тип уговора буде саставни део уговора који оне закључују и за то су њиме обвезане (§§ 13, 531 грађ. зак., 847, 854 предоснове).

VI. Огласи, рекламе, ценовници и обавештења сваке врсте, који се односе на предлоге и захтеве адресоване публици или појединцима, сматрају се, у случају сумње, *не* као понуде него

¹⁾ В. Др. Д. Аранђеловић, *op. cit.* стр. 62.

²⁾ Аранђеловић, *op. cit.*, стр. 71, Др. Б. Благојевић, *Уговори по пристанку*, 1934.

³⁾ На пр. код уговора о закупу, код уговора о служби.

како позиви да се отпочну преговори — каже чл. 73 § 1 пољског закона. Добро је што је пољски законодавац и ово предвидео, јер су ове ствари свакодневна појава те могу доводити до спора о томе: да ли је на пр. разасланим ценовником трговац који га шаље учинио адресату понуду за закључење уговора под условима означеним у ценовнику тако да се, ако адресат изјави да хоће по одређену у ценовнику цену да купи ствар, уговор сматра закљученим под тим условима, или је то само позив адресата да они у смислу услова у ценовнику учине понуду трговцу тако да сада од овога зависи хоће ли примити понуду и тиме учинити да се уговор закључи. У нашем грађ. закону нема, наравно, изречног прописа о томе, али по општим прописима мислимо да би требало узети да се у таквим случајевима није хтело учинити понуда за закључење уговора него да се хтело позвати појединце из публике да они стављају понуде.¹⁾ Иста је ситуација и по предоснови. — У § 2 чл. 73 прописује се да је онај који је учинио позив ове врсте, па је одбио, без оправданог разлога, да закључи уговор, одговоран за накнаду штете ако би се ова догодила. То је, дакле, санкција за људе који, верујући озбиљности позива за закључење уговора, чине понуде да се уговор закључи, па буду одбијени. Не треба дакле, по схватању законодавца, давати неозбиљне огласе и рекламе, које заводе публику и могу јој причинити и штету. И по нашем грађ. закону (§ 800) и по предоснови (§ 1242 у вези са §§ 1240, 1241) имало би се тако исто поступити.²⁾

Владимир Симић, адвокат — Београд.

РЕЧ ДВЕ О АДВОКАТУРИ*)

Када је реч о једној професији, па самим тим и о претставницима те професије, онда није ни важно ни занимљиво шта чланови такве професије мисле о себи и о своме позиву. Много је важније, шта о тој професији и члановима њеним мисле трећа лица, јавност или, како се то обично каже, лаици. Било то мишљење повољно, било оно неповољно и у једном и у другом случају може се на основу тога лаичког мишљења доћи до правилних закључака и правних карактеристика о таквој професији.

У нашој ужој средини, овде мислим на предратну Србију,

¹⁾ В. Др. Д. Аранђеловић, *op. cit.*, стр. 65.

²⁾ Као што су читаоци из горњих излагања видели партија о закључењу уговора у пољском закону не садржи све оне одредбе које се налазе о истој материји у нашем грађ. закону (глава седамнаеста) и у предоснови (у глави осамнаестој), на пр. о заблуди, о капари и одустаници, о последицама неизвршења уговора, о условима, о солидарности, алтернативним и генетичним облигацијама, о одговорности за мане ствари, о оштећењу преко половине и др. То је због тога што је распоред законског материјала другачији у пољском закону. Из примедбе I овог написа који садржи распоред законских прописа у пољском закону видели су већ читаоци где су стављени дотични прописи у пољском закону.

*) Овај чланак био је прочитан на вечеру Усмених новина дана 3-V-1936 г.

а нарочито у времену када је почело изграђивање законског и правног поретка у држави, када је тек настала диференција интелектуалних професија у нас, о адвокатској професији и адвокатима, то се мора признати, ланчко мишљење није било повољно. Довољно је ако наведем један веома карактеристичан документ из јула 1869. год. У „Судском листу“, часопису који је излазио само прве половине 1869. год., непознати писац у чланку под насловом: „Неколике статистичке црте о адвокатском реду“, одмах у почетку наводи: „У нас, од како је постао адвокатски ред, једнако вичу противу њега. И на самим скупштинама, међу првим предлозима, које су народни претставници од своје стране давали, било је то: да нам адвокати не требају; да адвокатски ред треба укинути.“ Важно је и то, да исти писац у статистичком делу свога чланка констатује: „У Србији пак прошле 1868. год. било је свега 24 адвоката.“ Као што се види народни претставници тога времена, који су сигурно били најречиџији израз општег народног расположења у томе погледу, били су за укидање адвокатског реда. До укидања реда, истина, није дошло, што значи да у Народном претставништву оваква гледишта нису била једина, али је ипак ово крајње неповољно гледиште о реду и адвокатима врло карактеристично и веома поучно, кад се хоће да дође до правилних и објективних закључака.

Пре свега треба имати на уму, да је адвоката у Србији пре 1868. год. морало бити мање, јер су скупштине на којима су падали овакви предлози биле датумски раније, па су овакви захтеви за укидање адвокатског реда још интересантнији. Поставља се питање: какви су мотиви руководили наше старе народне претставнике да овакве предлоге подносе? Да ли је могућно претпоставити, да су свега 24 адвоката, односно и мање од овога броја, да су они својим радом, поступцима и евентуалним злоупотребима поверења могли пружити основане разлоге и оправдање за уништавање њихове професије? Или су иза оваквих предлога били прикривени мотиви сасвим друге природе?

Нема никакве сумње да 24 адвоката (да узмемо баш и тај број) нису могли бити у физичкој могућности да обављају адвокатско пословање пред свима судовима и властима у свима крајевима тадашње Србије. Тај број није био претеран чак ни за становништво ондашњег Београда, а немо ли за целу земљу. Сигурно је, према томе, да квалификовани адвокати ни по броју парница, ни по броју кривичних оптужења, не рачунајући послове пред свима другим властима, нису могли заступати све странке. Према томе: или су се странке појављивале пред судовима и другим властима и свршавале своје послове без ичије помоћи, или су странке у највећем броју случајева бивале заступане од лица која нису била адвокати. И у првом и у другом случају предлози за укидање адвокатског реда нису се могли оправдано односити на адвокате који су испуњавали у закону постављене услове за вршење те професије.

Поред тога мора се узети у обзир и чињеница, да је тадашњи закон о јавним правозаступницима постављао тешке услове за стицање права на вршење адвокатуре и у погледу година

www.cnn.hr
УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

практике и у погледу стручног знања. Зато је ван сваке дискусије да су квалификовани адвокати обрађивали правну материју и боље и правилније од нестручних заступника странака, као и да су у вршењу правосуђа сигурно пружали значајнију и непосреднију помоћ и суду и странкама. За ово је постојала и гаранција дата у самом закону, којим је била установљена одговорност адвоката за њихов рад. Та одговорност била је материјална, дисциплинска и кривична. Врховни надзор над пословањем адвокатског реда преузела је државна власт и вршила га преко министра правде. У Казненом закону била су предвиђена т. зв. квалификована дела са поштреном казном, ако таква дела изврши адвокат и правник. Насупрот свему томе обични заступници странака вршили су заступање самозвано, без икаквих услова стручности и без одговорности.

Све ово упућује на праве мотиве наших негдашњих народних претставника, када су подносили предлоге да се укине тек установљени адвокатски ред. Они су хтели, најкраће речено, да остане оно стање ствари које је постојало пре успоставе адвокатуре. И како је заступање странака пред властима и судовима постојало и пре успоставе адвокатуре, то је јасно да су ти предлози чињени у корист и за рачун оних, који су у томе времену од тога заступања створили занат. Требало је, дакле, заштитити т. зв. „пискараче“. И не само то, већ се очигледно желело да се од „пискарања“ створи систем и да то буде једини начин заступања странака у правним стварима. Да је овај закључак тачан, види се из чињенице, да сем предлога за укидање адвокатског реда нису једновремено чињени никакви предлози о томе: како се питање заступања странака пред судовима треба да уреди. Познато је да и данас у програмима неких наших политичких странака постоје предлози, да се адвокатско пословање етатизује т. ј. да адвокатске услуге странкама пружају државни чиновници. Ово је једно начелно гледиште које може да се дискутује, али може и да се брани. Јер ако се по таквоме гледишту укида адвокатски ред у његовом данашњем смислу, ипак се не оспорава функција адвокатског пословања као јавне службе, која је саставни део органске целине правног поретка, правилне примене закона и вршења правосуђа у држави. Свега тога код обичног укидања адвокатског реда нема, па је самим тим такво заговарање у суштини фаворизовање потпуне анархије у питању заступања странака пред судовима и властима, у чему нема ничега конструктивнога.

Ова појава и оваква дискусија није ипак нешто специфично наше. Кроз сличне фазе прошла су схватања и код других културних народа. Интересантно је исто тако укратко поменути оне стварне ситуације из којих је настала и постала адвокатска професија.

Још у староме Риму, пре него је званично установљен адвокатски ред, било је уобичајено да они који су били оптужени, или су имали пред судом неки спор, позивају к себи — advocati — своје пријатеље и блиске сроднике да их окруже и да им се у невољи нађу. Један од ових пријатеља, који је умео до-

бро да говори, а кога су називали orator или patronus пледирао је за ствар свога пријатеља. Полако се од ових способних говорника стварала професија. Такве људе су доцније позивали и они којима они нису били пријатељи и рођаци. С друге стране заступање и заштита странке пред судом била је једна од дужности патроната, т. ј. оних који су се и иначе економски старали о таквим странкама. Отуда се такав заштитник називао patronus, па је тај назив добио и онај способни говорник, који је позиван да пледира, а није био прави патрон, рођак или пријатељ. Перикле и Демостен у Грчкој и Цицерон у Риму нису били адвокати у данашњем смислу речи, мада су нам од њих остала ремек-дела судског пледирања.

Еволуција формирања адвокатског реда у римском царству трајала је вековима. Главна карактеристика ове еволуције јесте: да је државна власт путем декрета и закона, а у најстарија времена путем плебисцита, интервенисала у односе патрона и странака у главном у циљу да спречи велике злоупотребе патрона у погледу претераних награда. У прво време забрањено је било свако давање награде патронима, доцније се та забрана односила само на време пре доношења пресуде, затим се максимирала награда која се уопште може узети. Све то није помогло, јер су вешти патрони увек налазили начина да се под видом других правних основа обилато награђују за свој рад. Тако се н.пр. Цицерон јавно хвалио, да је под видом легата, који нису могли бити забрањени, примио на име награде преко 20 милиона сестерса. А за време Клаудија један римски патриције, по имену Самијус, извршио је самоубиство у стану свога заступника-патрона, пошто се уверио да је овај изневерио његове интересе, мада му је на име награде платио 400 хиљада сестерса. Овај скандал утицао је много да се коначно приступи законском уређењу адвокатске професије. То је најзад било и учињено за време Јустинијана који је први дао удружењу адвоката име—„*ordo*“—ред, баро, комора — где су адвокати били уписани и помоћу кога су се разликовали од занатлија и трговаца, који су сачињавали обичне корпорације. При крају царства адвокатска професија била је јако поштована. О томе има доказа у Јустиниановом кодексу, где се налази једна царска адреса упућена Каликрату, илирском префекту, у којој су забележене веома ласкаве речи за адвокате и њихову функцију у друштву.

Закључак из овога римског примера јесте: за све време док вршење адвокатског занимања није било регулисано законом, док је оно било обављано од лица која су само путем праксе и личне способности створила од тога занимање—занат, који се оснивао само на пуномоћству и праву претстављања других пред судовима, ма колико да је било славних претставника овако вршеног заната, стално је било великих злоупотреба у питањима награда, прекупљивања парница, наслеђа и свих других права, пошто је однос између странака и заступника имао само и искључиво пословни карактер. Тек, када је вршење адвокатског занимања регулисано законом и када су носиоци тога занимања издвојени из неорганизоване заједнице занатлија на овом послу,

WWW.UNILIB.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

постала је адвокатура оно, што и треба да буде: вршење једне јавне функције у друштву која је првенствено имала да служи правилној примени закона и правилном вршењу правосуђа у држави.

Идентичан пример пружа нам и Француска пре, за време и после револуције. Пре револуције адвокатска професија била је изванредно цењена. О томе постоје многобројни документи. Слободно се може рећи да је то било класично доба адвокатуре. Из тога времена потичу такве хвале за адвокатски ред да је данас, то морам признати, мало нескромно да их човек цитира. Довољно је, ако само напоменем, да међу онима који су исказивали такве хвале спада и један Волтер, чија беспошtedна критика није оставила на миру ни једну корпорацију. То није био баро адвоката, то је био прави монашки ред.

Француска револуција поништила је све корпорације и све привилегије, па како је сматрано да је и адвокатура једна привилегија из старог режима, поништен је и адвокатски ред. Интересантно је да су адвокати били у великом броју заступљени у револуционарним претставништвима. Ту су били: Робеспирер, Мерлен, Порталис, Самсон, Тронше, Тарже, Трелар, Мартино, а Уставотворној скупштини претседавао је адвокат Туре, па ипак нико није подигао глас да брани професију. Доказ, да је њихова идејна оријентација била јача од њихових личних интереса. Идеја слободе, сматрало се, не допушта никаква ограничења, никакве корпорације ни удружења, јер све то спутава личност и њена суверена права на слободну акцију у свима правцима делатности. Али је Револуција једновремено укинула и једну велику заблуду старог режима, јер је омогућила оптуженицима да пред судовима имају браниоца, чиме је отворила пут најплеменитијој делатности адвокатске професије.

Последице укидања адвокатског реда биле су крајње неповољне. Једна невероватна гомила закрчила је судове. Лакеји, бивши осуђеници, трговачки агенти и многи звани и незвани обилато су користили слободу заступања пред судовима. На све стране никли су „пословни кабинети“ и „специјална друштва“ који су експлоатисали процесе као једну врсту трговачке бранше. Није било ништа необично да се прочита: „тај и тај, правни саветник, пао је под стечај.“ Адвокатска професија била је за кратко време потпуно профанисана, како је то рекао г. Анри Робер у својој студији „Наполеон и правда.“

За време конзулства и царства адвокатски ред је био реконституисан. Ово се догодило полако и у етапама тако да су данас француски барои несумњиво такви, да могу да служе свима културним народима за пример. Догодило се оно исто што је било и у Римском царству, где је успостава и аутономија реда створила од адвокатуре оно што она мора и да буде, а то је занимање јавног поретка.

Код нас је аутономија адвокатског реда и само занимање као служба јавног поретка установљена тек законом о адвокатима од 17. марта 1929. год Установљене су адвокатске Коморе, независне у својој унутрашњој организацији, са својим дисциплинским судством и правима и дужностима полуслужбеног тела.

Важно је одмах истаћи, да ова аутономија и корпорација адвоката, са свима професионалним правилима и из закона и из унутрашњих пословника, нема никакве везе са интересима адвоката за евентуалну бољу зараду. То није удружење једне професије са циљем да се организује боља цена за адвокатске услуге. У томе лежи битна разлика ове корпорације од других које имају чисто економске циљеве. Напротив, по закону ту долазе пре свега у питање чисто морални интереси реда и јавни интереси саме службе. Поред тога путем ове аутономије организују се службе социјалног стварања за породице умрлих адвоката, за болесне и остареле адвокате. Исто тако, поред ове унутрашње социјалне солидарности самога реда, путем ове аутономије уређује се и бесплатна адвокатска служба за сиромашне странке, који су случајеви толико обилати да сваки адвокат годишње обави овакву службу више пута. Сав напор органа коморе, који врше службу у њој *honoris causa* и *бесплатно*, своди се по закону на чување части и угледа сталеза и да сваки члан ничим не повреди дужности свога звања, а ако се овакве повреде догоде да путем дисциплинског суда спречава, кажњава и чак и уклони таквога члана из своје средине.

Само путем ове и овакве аутономије реда, која не служи никаквим себичним ни „еснафским“ циљевима, већ искључиво моралним и јавним интересима, као и интересима социјалног старања и заштити сиромашних странака, може се изградити адвокатска професија по угледу на друге културне народе. Закон једино жели да пружи странкама поштене и сигурне саветнике; закон хоће да судија по правној ствари коју суди буде свестрано обавештен путем лојалних излагања од стране компетентних и независних људи; он је установио адвокатуру једино у циљу бољег изрицања правде и правилније примене закона. Зато и ова установа и њени претставници морају да служе једино овим циљевима, јер се само тим начином остварује јавни интерес ове службе.

За ових седам година, од како постоји аутономија реда чињено је и учињено у овоме правцу доста. Наравно да је остало да се у томе погледу још доста учини. Не треба заборавити да је овај рад пао баш у време тешких и политичких и економских прилика у земљи. Адвокатски ред има и мора имати амбицију да путем своје аутономије и на основу могућности створене законом о адвокатима постигне у овоме погледу пун успех.

Драгушин Кнежевић, судија Апелационог суда — Београд.

ДРУГОСТЕПЕНО - ПРИЗИВНО - ДЕЛАЊЕ У ГРАЂАНСКИМ ПАРНИЦАМА.

Опште напомене првостепеног и другостепеног поступка.

Спор се заснива предајом тужбе код првостепеног суда. Обе странке пледирају респективно својим захтевима. Циљ им је пресуда првога суда у смислу њиховог тражења. Према томе осем неких изузетака, целокупно извиђање суда и пледирање странака

код првога суда завршава се пресудом. Она одлучује мериторно о умесности тужбеног захтева или о оправданости приговора. При доношењу пресуде првостепени суд има у виду тужбени захтев и приговоре противника, њихове предлоге, чињеничне наводе, доказе и правна разлагања која се тичу спорног односа, права или спорне ствари. Странке будући, да имају за циљ пресуду у смислу њихових захтева и предлога — у ствари сваким својим чином дају потстрека за настављање спора. Од њих зависи не само покретање већ и настављање спора. Штавише, до пресуде могу обуставити судско поступање (поравнањем, повлачењем тужбе, одрицањем од тужбеног захтева и т. д.). Али, када се једном изрекне пресуда ствар се у многоме мења за странке. Докле су у првостепеном поступању оне одређивале о чему ће се судити и у томе циљу могле подносити предлоге а у вези са њима и доказе који су им стајали ра расположењу — сада је њихово делање ограничено на пресуду. Ову једино могу побити. Странка, која је незадовољна пресудом првога суда може је нападати код вишег — другостепеног суда. Циљ је њеног напада да докаже да првостепена одлука није добра и да је треба поништити односно заменити другом пресудом. Но све то у границама само већ дотада изнетих захтева и предлога.

Сврха другостепеног поступања ограничена је на призивне предлоге и разлоге. Они у главном иду на то, да докажу погрешку првостепеног суда у поступку или оцени.

Начело располагања правном стварју у грађанским парницама постоји за странке. Но насупрот овој повластици, постоји и установа начела груписања поступка и слободног судијског уверења. Благодаревши овим законским овлашћењима, суд ограничава парничаре, када и до кога момента могу истаћи или пружити нове захтеве и доказе, одустати од тужбеног захтева, повући тужбу, преиначити је, истаћи приговоре релативне ненадлежности, захтевати обезбеђење парничних трошкова, позивати у спор правног претходника, изјављивати правне лекове и т. д. Странке располажу парницом али уз нужна законска ограничења или образложена нахођења суда.

Делање странака може бити само у границама закона. Но и судско поступање везано је за процесуалне прописе закона. Странке могу бити супарничари, дозволити учешће трећих лица у спору, имати пуномоћника, обезбеђивати се, учинити да поступак мирује, равнати се, пледирати и т. д., но све у оном обиму и онако како закон дозвољава. За тачну примену тога, ствара се суд а и противник.

Нас овде интересује делање странака и суда у другостепеном поступању.

1. — *Опште напомене о примени начела располагања странака правном стварју и концентрације поступка у призивном поступку.*

А — Као што се тужбом странке заснива спор и према томе од њеног постојања зависи, да ли ће или не да настане спор — тако се и призивни поступак заснива изјавом незадовољства.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Тужбом се тражи утврђење извесног права или односа између странака или установљење истинитости неке исправе. Ово тражење је непосредно. Целокупно пледирање на пример тужилачке стране иде на то, да се добије потврдна пресуда од првога суда. Призивом пак, ситуација се мења у толико, што се и даље остаје при тужбеном захтеву, али посредно, будући да се првенствено напада једна судска одлука која у нашем случају није задовољила тужбено тражење или садржи такве недостатке поступка који спречавају да се дође до нужног удовољења тужбеном захтеву. Призив према томе садржи *предлог* за укинуће или преиначење пресуде све наравно у циљу задовољења тужбеног захтева.

Према томе, као што је први суд везан за тужбено тражење и о њему само има да донесе своју одлуку тако је и призивни суд везан за призивне предлоге. Овај испитује одлуке првога суда у границама призивних предлога и призивних разлога. Мимо њих он неће управити извиђање нити донети одлуку. Изузетак од овога је, када су у питању такви недостатци поступка или пресуде ради чијих уклањања призивни суд дела по дужности. То ће бити, ако је случај недопустивости редовног правног пута, апсолутне ненадлежности суда, искључење судија првога суда и у опште случајеви из § 571. гр.парн.пост.

Странкама стоји на вољу изнети у призивном поступку нове чињенице и доказе, но само у толико, у колико се њима хоће да докаже или оповргне оправданост истакнутих *призивних* разлога.

Странке могу одустати од призива или од појединих призивних предлога или их мењати. Могу не доћи на усмену призивну расправу. Свести тужбене захтеве или у опште преиначити их онако како законодавац дозвољава и не сматра такву измену за преиначење (§ 330/4. гр. парн. пост.).

Б — Изложено право располагања странака условљено је одржањем извесних законом тражених услова. Но ово право према овлашћењу у првостепеном поступку у многome је ограничено у призивном поступању. Тако, призив се мора поднети за тачно законом опредељено време, иначе се сматра као и да није поднесен; мора испуњавати законом прописану форму — у противном се одбацује као неуредан (ако су у питању недостатци материјалне природе призива: призивни разлози и предлози). Даље, на расправи пред призивним судом не могу се ставити нови захтеви нити изнети нови приговори. Изузетак је за трошкове призивног поступка и за приговоре који спречавају парницу.

У поступку код првостепеног суда странке располажу парницом. Стављају судску установу у покрет или у стање мировања: тужбом, тужбеним захтевом, изменом овога, предлогом за прекид или мировање поступка, поравнањем. Даље, гоне суд да предузме извиђање у правцу њихових предлога у погледу извођења доказа: саслушањем сведока, увиђајем, вештачењем и т. д. И најзад, утичу својим разлагањима на судијско уверење и правну оцену. Другим речима, код првостепеног поступања од њих зависи о чему ће суд судити: према тужбеном захтеву и истакнутим приговорима; у коме ће правцу управити извиђање: према:

принетим доказима. Суд ради — ако се то од њега тражи. Но, кад странке већ дозволе да суд извиђа правну ствар — онда он дела не само по предлогу него и по дужности. Тада он у сваком моменту цени и одлучује да ли се странке држе закона или не. А у погледу одлуке слободан је, да по свом уверењу а на основу принетих доказа и правног схватања донесе мериторну одлуку.

Кад одлука по правној ствари буде донесена у првостепеном поступку онда странкама једино што стоји на расположењу, то је да ту одлуку нападају или да дозволе да она постане правноснажна. И само у границама тога овлашћења оне још могу искористити своје право располагања. Изван тога не. Њихово диспозитивно право у најширем обиму затвара се закључењем усмене расправе. Управо, она се огледа и у томе, што странке могу и мимо пресуде донесене у првом поступку, да свој међусобни правни спор реше поравнањем но ван и независно од пресуде. Другим речима, могу пресуду првога суда и неизвршити, али не могу — по већ поведеном спору са одређеним тужбеним захтевом а по коме је изречена пресуда од стране првога суда — тражити да се донесе друга пресуда са измењеним — другим тужбеним захтевом од стране призивног суда.

Нападањем пресуде првога суда призивом а доцније призивне пресуде ревизијом, иде се само на то, да се извиди, да ли је први суд правилно пресудио о ономе што је још у првостепеном поступку било тражено. У ствари може се рећи, да се по једној правној ствари доноси само једна пресуда и то у првостепеном поступку. Одлуке виших судова по тој правној ствари су само одобравање или корекција првостепене пресуде. Извиђање је код првога суда. Чињенично стање у главном се утврђује код првога суда. За ово је везан виши суд. Призивни суд у своје делању врши контролу над радом првог суда.

И призивно поступање је саставни део поступања у једној парници у опште. Зато је законодавац нормирао, да се и на призивни поступак примењују прописи о поступку пред зборним судовима првога степена — но са ограничењем, у колико наређења која говоре о призивном поступку не прописују што друго. Ова отступања су или изрична или се она дају извести из саме природе призивног поступка, те као таква имају примене само у поступку пред првим судом или пак у поступку пред другостепеном влашћу.

2) Посебно излагање поступка и процесно-правних института с погледом на првостепено и призивно поступање.

Држећи се напред утврђених поставки, да се призивни поступак предузима само у циљу напада једне већ донесене одлуке од прве инстанције и сматрајући да се на томе оснива и целокупна призивна установа, ми ћемо изнети неке процесно-правне институте предвиђене за првостепени поступак и изложити у колико се они могу или не применити и на призивни поступак.

А — *Поступак и правни институти, који имају примене и у првостепеном и у другостепеном поступку.*

Прописи о већању и гласању; искључењу и изузећу судија и другог судског особља; делегацији; просторном ограничењу надлежности судова; парничним трошковима; пуномоћницима;¹⁾ поднесцима уопште; рочиштима; јавности; о доказима и извођењу доказа; записницима; списима; форми одлука и о достављању — вреде за оба поступања. Исто је и са одредбама које говоре о надлежности у колико оне имају примене код призивнога суда.

Б — *Поступак и процесно-правни институти који немају примене или не у потпуној мери код оба суда.*

1. — Тужбени захтев се истиче у тужби. Он се може мењати до доставе тужбе противнику и без пристанка овога. Са пристанком тужениковим тужба се може преиначити све до закључења усмене расправе. Законодавац нам изрично каже у § 330. гр. парн. пост. када се и мимо тужениковог противљења може дозволити преиначење тужбе као и када се извесна преиначења неће сматрати изменом тужбе.

На призивној расправи не сме се ставити никакав нови захтев нити изнети нови приговор.

Призивом се напада пресуда која је мериторно одлучила о већ изнетом и пред првим судом пледираном тужбеном захтеву. Призив је правни лек противу пресуде првога суда. Он иде на то, да докаже да побијана пресуда није ваљана. Према томе логично је, да се не може једним правним леком истовремено користити и за постављање другојачијег тужбеног захтева од оног о коме је већ донета пресуда у првом степену. Дозволом противног, призивни суд би у ствари имао првостепено да одлучи. А противу такве одлуке као правни лек дозвољена је ревизија а не призив.

II. — *Чињенице* на којима странке заснивају свој тужбени захтев односно нападе на овај као и *доказе* којима ове поткрепљују, странке могу подносити све до закључења усмене расправе. Правило је, да се оне изнесу у тужби односно у одговору на тужбу. Да ли ће доцније предложени докази бити изведени и узимани у обзир зависи од оцене суда. Он их може одбацити, будући да је странка могла и требала раније да их поднесе.

На призивној расправи консеквентно овоме, нове чињенице и нови докази не могу се подносити. Кад би се ово дозволило, онда би призивни суд имао да суди према доказима, које није имао први суд пред собом. И онда би се првостепена пресуда безразложно призивом нападала. А ово свакако није циљ призива. Најзад, то би се противило и начелу концентрације поступка.

Нове чињенице и докази могу се подносити код призивног поступања само у толико у колико су потребни да се њима докаже или оповргне оправданост истакнутих призивних разлога.

¹⁾ Разлика је у толико, што адвокатски приправник који долази као пуномоћник свога принципала за призивну расправу, треба да је положио адвокатски испит.

Но они морају бити саопштени противнику. Ово је разумљиво. На пример, изношење околности и доношење доказа у призиву ради утврђења, да није имало места доношењу пресуде због изостанка или пропуштања. А нарочито су нови докази дозвољени у призивном поступку да би се утврдили призивни разлози који чине ништавост пресуде и по службеној дужности у сваком стадијуму парнице. (Најман стр. 1256. превод комен. гр. парн. пост.).

Јасно је, да се овако има протумачити одредба § 576. од. II гр. парн. пост. У првој реченици овога законског прописа изрично је речено, да се нове чињенице и докази не могу употребити у призивном поступку. У другој пак реченици ова употреба се дозвољава но само ради оправдања или оповргнућа истакнутих призивних разлога. За разумевање ове одреде треба уочити једну нијансу. Литерално тумачење ових одредаба доводи до закључка да ове две законске поставке једна другу искључују. Па ипак то није. Пре свега зато, што је претпоставка да је законодавац увек логичан. Те према томе треба тражити потпуни смисао његове замисли. Ово нам се пак намеће, ако узмемо у обзир целокупни закон парничног поступка као једну органску целину. По њему се, а како смо и напред изложили, једна правна ствар извиђа и суди у првом степену; та одлука и само одлука са свима чињеницама, изведеним доказима, пледирањем и уопште судско поступање у првостепеном поступку може се нападати призивом. Ово друго је предмет рада другостепеног суда. Логично је дакле закључити, да би дозвола изношења нових чињеница и доказа била противна овој основној поставци. Нове пак чињенице са доказима могу се изнети само онда, ако оне нису ни могле бити предмет оцене првога суда или их је суд и мимо напомене странке пренебрегао. На пример, суд је примењујући одредбу § 363. гр. парн. пост. узео да је странка прећутно признала оне чињенице које је противник навео. Странка, противу које је изречена пресуда може нападати овакво судско гледиште и у призиву изнети околности а и доказе, да она није ни *прећутно* признала чињенице које суд узима на овај начин за доказане.

Другојачије разумевање овог законског прописа довело би догле, да би у призивном поступку у ствари било првостепено суђење. Јер за даље нападање може се употребити као правни лек само ревизија. Она се пак изјављује са таксативно у § 597. гр. парн. пост. наведених разлога. Док призивни разлози нису ограничени. И тако би се ишло на штету незадовољне стране противу одлуке другостепене судске власти.¹⁾

¹⁾ У потврду гледишта које заступамо, наводимо нијансу градиција која се у овом погледу уочава код других правних лекова. У *ревизијском поспуку* нова чињенична тврђења или докази могу се износити само у циљу да се поткрепи или побие тврђење, да је *пресуда призивног суда* ништава са кога разлога из § 571. гр.п.п. или да у *призивном поспуку* има каквог недостатка који спречава правилну одлуку. Дакле ни речи о првостепеном поступку. Даље, у *рекурсу* се могу изнети нове чињенице и докази *само онда*, када је побииени закључак био донесен без слушања противне стране, те овај није имао прилике да се изјасни о ономе што је било предмет закључивања. Ова је ограда логична, будући

III. — Повлачење тужбе и одрицање од тужбеног захтева. —

Тужилац може и без тужениковог пристанка повући тужбу све до закључења усмене расправе ако се истовремено одрекне и тужбеног захтева. Странка тужбом заснива спор. Она га обуставља повлачењем свога предлога за осуду туженика. Она пуноважно располаже парницом.

Код прививног суда ова повластица не постоји за странке. Изјава тужиоца о повлачењу тужбе уз одрицање тужбеног захтева не може произвести иста правна дејства као код првостепеног суда. Нема одустанка од парнице код прививног суда. Овај дела зато што постоји привив. Њиме се напада пресуда. Изван овога прививни суд није овлашћен на одлучивање (изузев, кад прививни суд дела по дужности). Према томе, такав предлог биће одбачен од прививног суда. Првостепена судска власт дела зато што постоји тужбени захтев. Чим њега нема, даље делање суда престаје. У прививном поступку прививни суд ради зато што постоји привив. Да би се даље делање по прививу обуставило, треба њега повући. Значи, пресуда првога суда, будући да се више не напада, остаје на снази.

IV. — Поравнање — Закон овлашћује суд да по предлогу или по службеној дужности покуша да се странке поравнају потпуно или само о појединим спорним тачкама. О поравнању ће се начинити записник који се у отправку по захтеву доставља странкама. Поравнање претпоставља спор до чијег се окончања долази на тај начин, што ће обе странке у нечему отступити и тако ликвидирати спор. Но поравнању може бити узрок и у томе, што једна странка не може, не жели и неће да се даље излаже трошковима око вођења спора или јој не конвенира да своје право, које би евентуално пресудом било и утврђено, остварује тек по правномоћности пресуде.

Сматрамо да се поравнање међу странкама може обавити само у првостепеном поступку. Код прививног поступања њему нема места. Са истих разлога као што странке не могу у прививном поступку преиначити тужбу, тако се не могу ни равнати. Ако странке не желе прививно поступање, могу га се одрећи. А ван спора евентуално закључити поравнање и на тај начин не извршити првостепену пресуду у оном обиму како она гласи.

Најзад, ни прививни суд није овлашћен да иде ван свога делокруга рада. Он је позван да извиди, да ли је одлука првог суда правилна или не. Све друго, осим овога, што се од њега тражи, он нема законског овлашћења да изврши.

V. — *Учешће трећих лица у парници.* — Трећа лица могу интервенисати у спору који већ тече. Мешање било главно било споредно може се обавити све до правноснажности одлуке којом се главна парница свршава. Према томе и за време прививног поступања може се интервенисати. Овакво налажење одговара институту интервенције а и не противи се установи другостепеног

да се закључци доносе и без претходне расправе. И најзад *ванпарнични рекурс* може да садржи нове чињенице и доказе. Ми на овоме питању оволико инсистирамо, иако нам изгледа очигледна оправданост заступаног гледишта, зато што је оно спорно за неке правнике са којима смо имали прилике да разговарамо.

поступања. Једно лице интервенише у спор који тече између двају лица зато, што сматра било да спорна ствар или право око кога је спор њему припада у целини или једним делом, било зато, што налази, будући да има правног интереса да једна од парничних страна победи, да треба и оно да се умеша уз једну странку, не би ли јој помогло у заступању или одбрани свога права. Ни у првом ни у другом случају ситуација се не мења, што је правна ствар већ на расправи код другостепене судске власти. Напротив интервенијент се меша и има за циљ да се пре правноснажности судске одлуке о правној ствари умеша у спор, не би ли успео да се по главној парници застане и евентуално новим спором докаже своје право на ствари о којој тече спор или пак, да и он подупре својим радом странку за чији успех у спору има правни интерес.

VI. — *Рочиште*. — Општи прописи о одређивању рочишта, место где се ова држе, о реду који је прописан за одржање истих вреде и за призивну расправу. Али извесне одредбе које су предвиђене у овом поглављу не примењују се на призивни поступак. То лежи у природи ствари јер не могу ни да се примене. Тако,

1. — Не постоји институт пропушеног рочишта код призивног суда, јер странке не морају доћи на призивну расправу, управо странке се и не позивају а њихови заступници нису дужни да присуствују расправи (§ 585. гр. парн. пост.).

2. — И призивна рочишта се могу одгодити судијском одлуком као и рочишта у првостепеном поступку. Но са разлога тач. 2, 3 и 4 § 198. гр. парн. пост. неотклоњива препрека за долазак странке на рочиште (тач. 1 § 198.) може бити разлог за одлагање само онда, када је странка изрично била позвана пред призивни суд ради саслушања.

Предлог странака за покушај равнања не би био разлог за одлагање призивне расправе, будући да њему нема места пред призивним судом као што смо напред казали.

VII. — *Последице пропуштања и повраћај у пређашње стање* у главном нема примене код призивног суда. Но ипак, односни законски прописи могли би се применити и код призивног суда—у колико би пропуштање било извршено у некој призивним судом наложеној правној радњи. На пример, ако призивалац није поступио по налогу призивног суда датог преко првостепеног суда — да долуни свој призив а на име, да отклони какав формални недостатак (није приложено пуномоћје властодавца), те ће призивни суд одбацити призив као неуредан или поднет од неовлашћеног лица ако се по његовом налогу не поступи.

VIII. — *Прекид поступка*. — Одредбе о прекиду поступка не могу се у целисти применити у призивном поступку, јер и овде овај разлог лежи у природи ствари призивног поступка. Тако:

Смрт странке не прекида призивни поступак, пошто су странке пред призивним судом увек заступљене адвокатом. Исто бива и са случајем кад странка изгуби *парничну способност*.

Престанак судског пословања и отварање стечаја над имовином које од странака има и на призивно поступање исто деј-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ство као и код првостепеног суда. Исто бива и са *изменом адвоката*.

И ако странка не мора доћи и на призивну расправу—ипак ако адвокат које странке постане неспособан за заступање странке, поступак се има прекинути. Странка мора да има адвоката пред призивним судом. Но незгоде овога могу се избећи већ предвиђеним начином у самом закону — § 224, гр. парн. пост.

IX. — *Мировање поступка* наступа споразумом странака или кад ниједна странка не дође на рочиште, одређено за усмену расправу или ако су дошле а не упусте се у расправљање.

Пошто странке не морају доћи на призивну расправу, то се мировање поступка у призивном поступању због пропуштања рочишта неће ни применити на призивно поступање. Поставља се питање за мировање у призивном поступку на основу споразума странака. Изричне забране закона нема. Али налазимо, да је умесно налажење теоретичара (Најман—Клајн) да би се допуштањем мировања поступка на основу споразума у призивном поступку ишло на осујећење доношења призивне одлуке у што краћем року. Овога ради остављен је странкама преклузивни кратки рок за изјаву незадовољства противу пресуде првога суда.

Према томе, институција мировања поступка нема примене код призивног суда.

X. — *Поступак код призивног суда* је изрично опредељен у самом закону. Он предвиђа као што знамо, претходни поступак и поступање на самој расправи. У ово поглавље нећемо се упустати, будући да не претставља интерес нашег излагања.

Но ипак да напоменемо, да и овде пословима администрације као и управљањем призивном расправом руководи претседник већа а и веће, када је потребно да ову одлуку донесе. Одредбе о изјављивању замерке због повреде прописа поступка као и о држању реда у заседању примењују се и на призивни поступак.

XI. — *Пресуда због изостанка* не може се доносити у призивном поступку. Последице пропуштањарочишта немају примене овде. Ова се пресуда доноси само услед изостанка које од парничних страна од првог рочишта. Како овога нема у призивном поступку, то ни тамо предвиђене последице не постоје.

XII. — *Припремним поднесцима* странке излажу своје предлоге суду ради припреме усмене расправе. Док их код првог суда може бити више, код призивног суда их има само у виду призива и одговора на призив. У њима једино могу странке чинити предлоге суду и обавестити противника о ономе што ће бити предмет пледирања на усменој призивној расправи. Ово прозилази из начела груписања поступка а из односних законских прописа који говоре о садржини призива и одговора на призив као и о ономе шта се може изнети на призивној расправи.

XIII. — Усмена спорна расправа код првост. суда је несумњива потреба грађанског поступка. Ту долазе до изражаја начела усмености, контрадикторности, непосредности и т. д. Доказни материјал се у главном износи на усменој расправи. За правилно примењивање закона старају се суд, странке и јавност. Код прв. суда усмена расправа је ограничена само на говоре парничних

пуномоћника и то у границама позивних предлога и разлога. Ни овде јавност није искључена. Циљ пуномоћника парничних странака састоји се у томе, да прате, да ли је реферат судије известиоца потпун или не и да живом речју искажу своја мишљења која су већ дали у својим позивима односно одговорима на ове.

Ми сматрамо да обављање позивне усмене расправе не треба да зависи од воље странака. Напротив, треба дозволити да сам позивни суд одреди, да ли му је она потребна или не. Уосталом ово се начело примењује код ревизијског и рекурсног поступања. Те са истих разлога би се оно могло применити и на позивну расправу.

Ево наших разлога за овакво гледиште. Контрола над радом позивног суда постојала би и даље, јер је он и онако дужан, да у својој одлуци оцени тачку по тачку позивних разлога односно одговора на позив. А ова законска одредба је врло добра с погледом на ранији српски грађ. парн. поступак.

Утицање на судијско уверење живом речју на позивној расправи сматрамо сувишним. Позивни суд за своју одлуку има целокупан материјал спора—одлуку првога суда, позив противника. Он их стално мора да има у виду приликом доношења своје одлуке. Верујем, да се његово гледиште у многим случајевима формира на основу стања изложеног у актима. Но ипак, ако је правна ствар компликована, уверен сам, да ће сваки позивни суд, пре одлучивања, позвати парничне пуномоћнике да му правно образложе своје позивне предлоге.

На овај начин поступак би се убрзао а био би и јефтинији а ваљаност позивних одлука не би се умањила.

XIV. — *Одлуке другостепене власти.* Другостепена власт дела као позивни суд, рекурсни суд а кадкад доноси одлуке и као првостепена власт.

1. — Позивни суд одлучује пресудом или закључком. Мериторно одлучује пресудом. *Пресуда* подлеже нападу ревизијом. Изузеци су код правних ствари мањих вредности као и код потврђених пресуда чија вредност не прелази пет хиљада динара. *Закључци* позивног суда по правилу не могу се нападати. Изузеци постоје. Но и закључци који се доносе у току поступка могу се побијати у ревизији уз главну ствар.

Када дакле позивни суд мериторно одлучи о правној ствари онда незадовољна страна позивну пресуду напада ревизијом. Тиме се остварује систем трију институција у нашем грађанском суђењу (тростепени систем). Напротив, кад позивни суд не одлучи мериторно већ због повреде поступка или када налази да пресуда има битних недостатака за правилну оцену правне ствари — онда се његови закључци не могу нападати. Али, ако је у питању одбачај позива или тужбе са ништавошћу пресуде у овом последњем случају или кад позивни суд сматра да његова одлука о укидању подлеже основној критици — онда ови закључци се достављају странкама и ове могу изјавити правни лек противу њих.

2. — Ако другостепена судска власт дела као *рекурсни* суд то јест, када по изјављеном рекурсу расматра закључак првосте-

пеног суда, онда је правило да су његове одлуке правоснажне. Но ипак и рекурсни суд може као и позивни дозволити могућност побијања донете одлуке, ако њоме укида првостепени закључак. И овде обзира опортунитета и веће сигурности диктују оваку законску дозволу.

3. — Када позивни суд пак доноси одлуке чија се потреба доношења појавила тек пред њим а ове одлуке су донете *поводом* вршења судске власти у позивном поступку, како се то лепо каже од стране теоретичара Грађанског парничког поступка (Најман превод Ком. гр. парн. пост. књ. II ст. 1399), онда се овакве одлуке могу нападати. Ту долазе: закључци позивног суда о накнади трошкова које суд причини странкама (§ 153. гр. парн. пост.), одлуке о казни због нарушења реда у заседању (§ 261. гр. парн. пост.) и т. д. На против, ако позивни суд доноси закључке као првостепена судска власт то јест по правној ствари а у даном случају доноси први пут одлуку—онда се они могу нападати. Изузетак је за извесне одлуке изрично у закону предвиђен. То је на пример одлука о парничним трошковима који су учињени у позивном поступку; одлука о накнади пристојби вештацима, сведоцима и т. д.

Павле И. Павловић, адвокат — Београд.

О СМЕТАЊУ ПОСЕДА.

Установа сметања посуда није ни за нас правнике из предратне Србије нека новина. Слично овој установи ми смо имали установу заузећа о којој се говори у § 375 а) ст. каз. зак. од 1860 год. За разлику од сметања посуда о заузећу се говори у казном закону, и то у III части, која говори о иступима. И баш због тога што је заузеће оквалификовано као иступ, натерује нас на помисао да је главни циљ законодавца био не кажњавње самог заузимача, већ *утврђивање права на државину*, другим речима на васпостављање, мање више, последњег фактичког стања.

За разлику од сметања посуда код заузећа Суд је био дужан да води рачуна о томе која је страна јача у своме праву, т.ј. у погледу права државине и тој је страни Суд имао да уступи имање, право.

У спору због сметања посуда Суд не само да није дужан, него чак и не сме по § 551 гпп да се упушта у расправу питања јачег и слабијег права на државину. То ће рећи: да Суд није дужан да оцењује питање о томе: да ли је лице које подиже тужбу због сметања посуда у погледу самог тог посуда законити, правични и савестан држалац било. То су све ствари, које се имају у другој, било својинској или државинској парници да утврђују.

Ово све долази отуда, што је циљ тужбе која је подигнута због сметања посуда, да васпостави последње фактичко стање, које је било док није било самог сметања.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Према §§ 548 и 551 гпп под сметањем поседа подразумева се свака радња предузета од једног лица која има за последицу да се другом лицу у ма коме облику одузме, ограничи или сузи уживање каквог права.

Због тога се тужбом због сметања поседа може тражити заштита не само својине или државине непокретног имања, већ се може тражити заштита за свако нападнуто или угрожено стварно или какво друго право. Јер се тужбом због сметања поседа може тражити заштита и угроженог права службености, као и нападнутог права закупа.

Како се у спору због сметања поседа Суд не може да упушта у расправу питања: да ли је лице које тражи васпостављање последњег фактичког стања у погледу поседа, пре тога било савестан, правичан и законити држалац, то се може десити да ту заштиту добије лице, које је до самог поседа дошло на један законом недозвољени и противправан начин.

Према томе испада да установа сметања поседа негира принцип законитог, правичног и савесног прибављања права. Посматрана са те стране ова установа не би била за похвалу. Но кад се зна да се са својинском и државинском тужбом увек може та, да је назовем, неправда исправити, онда нема бојазни да се једно безакоње може озаконити.

С друге пак стране ова установа има и својих добрих страна јер се ти спорови сматрају као хитни и по њима се може незадовољна страна жалити само вишем Окружном суду, који ствар расправља у нејавној седници без присуства странака, те се због тога брзо решава питање да ли је тужилац пре подношења тужбе имао фактичку државину ствари, поседа, и чим се то утврди коначним се закључком то стање васпоставља. Нарочито је у овој установи добро и то: што се даје право судији да може издати привремене наредбе у погледу саме ствари или поседа. То је нарочито добро кад је у питању нека грађевина која се подиже на туђем земљишту па се одмах нареди обустава даљег зидања, или кад је у питању службеност воде за неку башту па странка тражи да се изда одмах наредба да се и даље служи са водом, док се спор због сметања поседа не расправи.

Та брзина суђења и ефикасност наредба стварају код појединаца уверење да је заштита стварна и брза, што има своју добру страну, јер се сама странка неће упуштати у ту авантуру, да сама, без садејства суда и власти, прибавља своје угрожено право.

У том погледу ова установа има свој првокласан значај, јер се на тај начин, избегавају неизбежни сукоби између појединаца који често пута имају врло рђавих и тешких последица.

У пракси су Судови стали на гледиште да се тужбом због сметања поседа иде на то, да се васпостави последње фактичко стање у корист лица које је тужбу подигло, без обзира о основу тог лица на посед и без обзира да ли је то лице у погледу поседа савестан или несавестан држалац и да ли је на законити или противзакони начин дошло до државине тог поседа.

То нам показује и следећи пример:

Д. М. поднео је тужбу против Б. И. наводећи:

Да од децембра месеца 1933 год. има фактичку и правну државину земљишта, деонице у месту зв. код „Старе Школе“ кад је то земљиште купио и добио у државину од оца туженог. За доказ свога навода тужилац је поднео уговор потврђен од стране суда и позвао се на сведоке.

Даље је навео, да је туженик на дан 11 новембра 1935 год. сметао тужиоцу у овом поседу на тај начин, што је целу ову деоницу поорао и посејао и задржао у својој државини, што ће све утврдити сведоци.

Тужилац је тражио да суд донесе коначни закључак у коме би утврдио ово сметање и заузимање тужиоцевог земљишта од стране туженог, с тим да се ово земљиште поврати у државину тужиоца и туженику забрани даље узнемиравање.

Срески суд по изведеним доказима на рочишту донео је закључак, којим је одбио тужиоца од тужбеног тражења. Разлози Среског суда су у главном следећи:

Према пресуди Избраног суда која је употребљена као доказ у спору, отац тужеников пок. Ђорђе имао је право уживања на спорној деоници, које је право према општим прописима могао пренети и на друго лице. Но према истој пресуди туженик са својом браћом имао је право да спорну деоницу, после очеве смрти, узме у државину и својину, — другим речима у самој пресуди Избраног суда дато је овлашћење туженику и његовој браћи да измене фактичко стање поседа после очеве смрти. — Према томе, туженик је вршећи радњу, која се у тужби квалификује као сметање поседа, вршио у ствари само своје право са овлашћењима садржаним у истој и то у доброј вери, јер, као што је наведено, туженик није знао да је његов отац отуђио спорну деоницу. Актом неовлашћеног отуђења међутим, отац тужеников није могао одузети туженику право које му је признато пресудом Избраног суда, а још мање је то могао учинити без знања и одобрења туженикова и његове браће. — Ако би се дакле узело да у конкретном случају постоји сметање поседа то би значило да сметање поседа постоји и у случају када неко врши своје право, а по нахођењу суда такав смисао немају прописи § 548 и сл. гр. п. п. нити би то стајало у складу са основним начелима приватних права § 22 гр. зак.

Сем тога, свака повреда поседа састојала се она у радњама које сметају посед или га одузимају, не ствара имаоцу поседа право на заштиту у см. § 548 гр.п.п. Сама повреда треба да је самовласна да би имаоцу поседа дала то право, а у конкретном случају по нахођењу суда нема тог елемента, јер је туженик после очеве смрти прво извршио реалну деобу деонице са браћом, па тек после, свој део, који му је по тој деоби припао, поорао и посејао. Ту постоји пристанак сувласника, а где то постоји не може бити речи о неком сметању поседа.

Не знајући за отуђење деонице, вршећи радњу која се представља као сметање у доброј вери, вршећи своје једно право, туженик није знао нити да напада на туђ посед, а тај елемент — свест о нападу на туђ посед — *animus turbandi* — такође је потребан

код сметања поседа, те тужбеном захтеву нема места § 548 гр. п. п. Према изложеном туженику, изоравши део спорне деонице, вршио је пре свега једно своје право, признато му по једном извршном наслову, по коме је имао право и на нарушавање фактичког стања поседа, даље вршио то не самовласно и у доброј вери, а незнајући да нарушава туђ посед — а таква радња туженика не даје право тужиоцу на заштиту у смислу § 548 гр. п. п. и сл.

По рекурсу тужилачке стране Окружни је суд поништио овај закључак са следећих разлога:

Пре свега, првостепени је судија погрешно када је овај спор расправио нападнутим закључком и тиме повредио пропис § 553 гр. п. п. по коме у споровима због сметања поседа, суд одлучује коначним закључком а не закључком, те је због тога нападнути закључак са формалне стране неправилан.

Даље, на расправи код средског суда изведеним доказима, а особито признањем туженог, несумњиво је утврђено, да је тужени у тужби означеног дана заиста поорао и посејао житом једну трећину спорног земљишта, које је у то време држао тужилац, и да је на тај начин узнемирио тужиоца у мирном поседу спорног земљишта. Према овако утврђеном чињеничком стању првостепени је суд погрешно нашао, да су тужени и његова браћа по пресуди избраног суда, која је на расправи као доказ прочитана, после смрти свога оца пок. Ђорђа имали право, да спорну деоницу узму у својину, те да је на основу тога права из ове пресуде туженик био овлашћен и могао је да спорну деоницу узме у државину и да тужиоца узнемири у државини ове деонице. Када је изведеним доказима на расправи потпуно утврђено да је тужени узнемирио тужиоца у мирном поседу спорне деонице, као и то, да је тужилац за последњу годину дана ову деоницу уживао и са исте прибирао приходе, дакле имао у државини, онда суд није могао да се упушта у утврђивање права туженикова на својину односно на државину спорне деонице а још мање је могао да на основу овако утврђеног права тужениковог на државину спорне деонице, доноси закључак, да је туженик, могао да узнемири тужиоца у уживању спорног имања. Ово првостепени суд није могао да уради с тога, што је у § 551 гр. п. п. изрично предвиђено, да је на расправи у спору због сметања поседа, искључено свако претресање о праву на посед и наслову поседа. У вези са овим, не може опстати тврђење наведено у разлозима нападнутог закључка, да би, ако би се узело да у овом случају постоји сметање поседа, то значило да сметање поседа постоји у случају када неко врши своје право, што представља повреду § 22 грађ. зак. Ако се узме да дотична пресуда избраног суда даје туженику и његовој браћи право својине на спорној деоници, то још не значи, да то право не може бити оспорено на основу јачих доказних срестава, или и слабијих доказа, али тек оспорено. Самим тим, што је утврђено да је тужилац спорну деоницу држао и уживао за последњу годину дана потврђује се и то, да је тужилац оспоравао туженику свако право на тој деоници. Институција сметања поседа уведена је у циљу, да заштити фак-

тичко, и то последње фактичко стање државине, без обзира на основ по коме се у датом моменту има државина, али је зато § 553 гр. п. п. установљено, да се онима, којима се чини да имају право на државину спорног земљишта не спречава да доцније, дакле после расправе због сметања поседа, у другој расправи захтевају своје право на посед и захтеве који од овог права зависе.

Најзад не стоји разлог нападанутог закључка да се за заштиту повреде поседа захтева, да је та повреда извршена самовласно и да је код повредиоца у моменту узнемиравања постојао тако звани анимус турбанди, т. ј. свест о нападу на туђ посед, — ово с тога, што по ниједном законском пропису из институције узнемиравања поседа, која је предвиђена у §§ 548—554 гр. п. п. не тражи се да код повредиоца постоје ови елементи, већ је на против предвиђено, да је у расправама због сметања поседа искључено свако претресање о поштењу или непоштењу (савесности или несавесности) поседа.

Са напред изложених разлога ваљало је уважити тужиочев рекурс, побијани закључак укинути и ову правну ствар упутити суду првога степена, да о истој поново одлучи § 621 гр. п. п. Срески суд је поступио по овим примедбама Округног суда и донео закључак у смислу тужбеног захтева.

СУДСКА ПРАКСА

Женидбени судови старо-католичке цркве немају право јурисдикције у брачним споровима. Одлука Ошште седнице Касационог Суда у Београду.

Тужиља М. закључила је брак са Ф. 1901. г. у Трсту по обредима римо-католичке цркве. Њен муж Ф. доцније је прешао у старо-католичку веру и на његов захтев женидбени суд хрватске старо-католичке цркве у Загребу развео је њихов брак а крајем 1927. год. Ф. је умро у својству чиновника Министарства Спољних Послова. Кад се је обратила истом Министарству да јој одреди пензију, као удова пок. Ф., оно ју је упутило да претходно поднесе доказе, да је од надлежног грађанског суда њен брак са пок. Ф. признат као пуноважан. Стога је тужиља државу Југославију и молила за пресуду: да је њен брак са пок. Ф. био у важности све до његове смрти. Навела је, да је по прописима католичког канонског права, по којима се овај спор има расправити, брак између католика неразрешив, те према томе и кад би се применили прописи, који важе на територији бивше Краљевине Србије, развод брака између ње и Ф. не би био пуноважан. Тај брак не би се могао развести ни по законодавству, које важи на територији бив. Краљевине Хрватске и Славоније а ни по прописима, важећим на територији бив. Аустро-Угарске. Што се тиче одлуке старо-католичког женидбеног суда, којим је поменути брак разведен, тужиља је навела, да, и кад би било могуће по прописима позитивног законодавства овај брак развести ипак одлука о разводу не би била пуноважна, пошто старо-католички женидбени суд нема делегиране јурисдикције, те, као такав, не би био надлежан да врши јурисдикцију у брачним споровима.

Тужена страна тражила је да се тужиља одбије од тражења с обзиром на наведену одлуку женидбеног суда Старо-католичке цркве, којим је брак између тужиље и њеног мужа Ф. пуноважно разведен а Хрватска старо-католичка црква имала је право јурисдикције у брачним споровима, јер је она призната вероисповест.

Округни суд за град Београд донео је пресуду, да је поменути брак између тужиље и њеног мужа пок. Ф. био пуноважан све до смрти пок. Ф. пошто је

исти, будући закључен по обредима католичке цркве и између католика, неразрешив, како по прописима брачног права Општег Аустријског Грађанског законика, тако и по прописима који важе на подручју Хрватске и Славоније, па и по нашим, који важе на територији бивше Краљевине Србије. Али и кад би се узело, да је овај брак било немогуће развести, по нахођењу суда, женидбени суд Хрватске старо-католичке цркве у Загребу, чијом је одлуком исти брак разведен, није био надлежан за развод тога брака, јер се томе суду не може признати право, да расправља и спорове, проистекле из брака, закључених по обредима које друге цркве и између лица, од којих су оба или једно од њих припадници које друге вероисповести.

Београдски Апелациони суд преиначио је пресуду Окружног суда и тужиљу одбио од тражења, налазећи да је поменута пресуда женидбеног суда старо-католичке цркве у Загребу, којом је брак између тужиље и пок Ф. разведен, пуноважна јер је пок. Ф., пре наведене бракоразводне парнице са тужиљом Маријом прешао у Старо-католичку цркву, и на тај начин, по праву слободног опредељивања за припадништво једној од двеју цркава католичке вероисповести, признао и стекао право на надлежност и јурисдикцију старо-католичке цркве. Пон ахођењу Апелационог суда, старо-католичкој цркви призната је верска једнакост прописима чл. 12. и 142. Видовданског Устава и чл. 11. Устава од 1931. год., што значи, да јој је призната не само једнакост верског учења, већ и право јурисдикције у погледу црквено верских односа њених припадника. Ово у толико пре, што је тужиља, као припадник католичке вероисповести писменим споразумом од 9.-VIII. 1920. год. у Бечу о могућности развода брака и предстајањем по позиву женидбеног суда старо-католичке цркве, признала и пристала на јурисдикцију и надлежност овог суда у погледу ове бракоразводне парнице, те је вено доцније непризнавање надлежности старо-католичког женидбеног уреда и пуноважности његове одлуке, без важности и неосновано.

Касациони суд примедбама свога II. одељења од 22-IX-1934. г. Рев. бр. 1128 поништио је пресуду Апелационог суда са следећих разлога:

„Не стоје разлози Апелационог суда, да су римокатоличка и старо-католичка вера једна иста, да су старо-католици и римо-католици припадници једне исте вере али да само припадају различитим црквама, као административним организацијама верника. Јер, и ако су обе вере хришћанске, као што су друге вере хришћанске, (н. пр. православна) ипак нису иста вера, јер им није у свему исто верско учење, није им иста црква нити верска организација, нити постоји каква верска заједница њихових организација или однос потчињености. Баш само питање брака, који обе вере, истина, сматрају као тајну, показује колико им је различито верско учење о разлучивости брака, због кога различитог свога верског учења су се и поделиле на Ватиканском Сабору 1870. године. С тога је погрешно и схватање Апелационог суда, да се разлика цркава римо-католичке и старо-католичке вере сматра само као разлика управна а не верска. Напротив, свака од ових вера у својим црквама врши своје верске обреде, учи своје припаднике о принципима и догмама своје вере и одржава их у свом верском и догматичком учењу, која су у неким главним питањима различна и противна, као баш у питању разлучивости односно неразлучивости брака инфалибилитету папе, па и других. Зато, и ако је слободно сваком римокатолику, па и старо-католику да могу из једне верске припадности прећи у другу, ипак се не могу истовремено сматрати за припаднике обе вере и цркве. Са истих разлога ни уставове ових вера нису исте и не служе обема верама, већ само оној, која их је установила и за коју су од надлежних државних власти добиле одобрење. Старо-католичка црква призната је под Аустро-угарском владом на основу закона од 20. маја 1874. год., наредбом Министра за богословље у Бечу од 18-X-1877. г. бр. 99. а у нашој држави на основу чл. 12. и 142. Устава од 1921. год. призната је наредбом Министра Просвете од 19-XII-1925. год. Правосуђења по чл. 48. Устава од 1921. год. и чл. 28. Устава од 1931. год. припада држави, које чини део њене суверене власти. Делегирање ове своје власти на само-управне, верске и друге повлашћене организације држава може чинити само особиним законом — чл. 109. Устава од 1921. г. и чл. 104. Устава од 1931. г. Прописима чл. 12. и 142. Устава од 28. јуна 1921. год. и чл. 11. Устава од 1931. год. признато је свима признатим верама подједнако право слободног верског учења и вршења верских обреда, као и њихових организација. Али овим уставним наређењима признато је само право слободне верског учења и верског припадништва, вршења обреда и унутрашњег уређења. Установа брака призната је и државним законима као породично-правна установа и стоји под зашти-

том државе по чл. 28. Устава од 1921. год. и чл. 21. Устава од 1931. год. Грађанским Законом прописани су услови за склапање брака, вршење брачних дужности, престанак, ништавост и развод брака, као и о свима правима и дужностима брачника, које из брака произађу. Према томе и државним законима регулисано је брачно право, како материјално, тако и формално и надлежност редовних државних судова, у колико истим или специјалним законима држава није право суђења пренела на поједине верске организације — § 99. Срп. грађ. зак. и законодавна уредба уз исти пропис од 7-XII 1861. г. В. № 2444 и § 111. општег грађанског законика, који важи на подручју Стола Седморице у Загребу, чл. 96. и 221. Закона о црквеним властима.

Тужена страна није поднела доказе, да је ма којим законом или законодавном уредбом признато и старо-католичкој цркви право расправљања и суђења брачних парница. Апелациони суд погрешно изводи ово право старо-католичке вере из наређења чл. 12. и 142. Устава од 28. јуна 1921. год., јер, као што је напред речено, овом одредбом Устава признато је старо-католичкој цркви право и на све повластице, које уживају и друге признате верске организације, у колико се односе на слободу њиховог верског учења, припадништва, вршења верских обреда и уређења верског и својих установа а не односи се и на повластице суђења брачних парница, које право припада држави, у колико га специјалним законом није уступила којој верској организацији. Објашњења Министра Вера од 18-V-1927. г. Бр. 5291 и од 1-VI-1929. г. Бр. 13345 нису сагласна са поменутих прописима Устава и противна су ранијим својим објашњењима од 1926. г. у расписима Бр. 181 и 1604. Са ових разлога спорна пресуда Жендбеног Стола старо-католичке хрватске цркве Бр. 1816/25 и одлука пуног већа истог Стола Бр. 43 нема никаквог дејства на брак између тужиље и њеног мужа пок. Ф., који су, као припадници римокатоличке цркве закључили у јуну 1901. год. у цркви Св. Марије Мајке у Трету по обредима римокатоличке цркве, јер је изречена од апсолутно-ненадлежног суда.

Но и ако би се узело, да је Апелациони суд правилно нашао, да је старо-католичка црква по чл. 12. и 142. Устава стекла исто право јурисдикције, које је имала и данас има римо-католичка црква по Цесарском патенту од 16-II-1853. г. ипак пресуда Апелационог суда није на закону основана са разлога, што Апелациони суд није навео у разлозима своје пресуде законски пропис, по коме конфесионални судови имају права да суде и о важности, неважности или престанку и разводу оних бракова, који су закључени у цркви друге конфесије између припадника исте или о мешовитим браковима, који су закључени у другој цркви тач. 8 § 305. гр. с. пост.“

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је у своме акту од 10-I-1935. г. РБр. 72 дао следеће противразлоге:

„Разлика у вршењу верских обреда представља само разлику формалне природе, којом се ни у колико не мења суштина светих тајни, које се обављају кроз верске обреде. Према таквом стању Апелациони суд налази, да је обред питање форме, коју је створила црква, као административна организација верника и да према томе римокатолици и старо-католици остају припадници једне исте вере самим тим, што верују у свете тајне, које су по садржини исте и за римокатолике и за старо-католике а без обзира на то, што римокатоличка и старо-католичка црква једно исто верско учење дају својим верницима кроз различите форме, односно кроз различите обреде. Тачност овог резонувања најбоље се доказује у погледу на питање разлучивости, односно неразлучивости брака, које питање у главном и представља разлику између римокатоличке и старо-католичке цркве. И ако се сматра да је брак по учењу римокатоличке цркве неразлучив, ипак је у суштини неразлучивост формалне природе, коју је створила не католичка вера, већ римокатоличка црква, као административна организација једне групе католичких верника. Да је ово тачно, види се најбоље из тога, што и римокатоличка црква признаје институцију тако званог разлучења, односно трајног раздвајања између супружника римокатоличке вере од стола и постеље, која институција представља у суштини исто оно, што и развод брака, јер се кроз то раздвајање од стола и постеље ништа не ништи оно што је битно код брака, као свете тајне тако, да неразлучивост брака после досуђивања таквог раздвајања од стола и постеље остаје обична форма, коју је, као такву, независно од брака, као свете тајне створила не католичка вера, већ римокатоличка црква, као административна организација католичких верника.

Исти ови разлози важе и у погледу другог главног питања, на коме се разилазе римокатоличка и старо-католичка црква, односно у погледу питања не-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

погрешности папе, поглавара римокатоличке цркве а које питање не представља никакао елеменат верско-догматских учења католичке вере, већ творевину римокатоличке цркве тако да и они католички верници, који не признају непогрешивост папе, као битни елеменат верског и догматичког учења, остају ипак припадници католичке вере. Католичка црква на Ватиканском Сабору од 1870. год. није се поделила на римокатоличку и старокатоличку цркву због разлике у верском и догматичком учењу, већ због разлике у погледу учења верника, као и због разлике у погледу начина, дакле форме исповедања католичке вере, која је и после тога Сабора у погледу ових елемената верског и догматичког карактера, дакле и у погледу своје садржине, остала иста. С обзиром на горње разлоге, као и на раније дате разлоге у пресуди, Апелациони суд налази да је развод брака између пок. Ф. и тужиље М., изречен извршном пресудом старокатоличког духовног суда у Загребу, пуноважан, као и да је према томе пуноважан и брак између Ф. и друге му жене Г. па је према томе правилна и пресуда овога суда, којом је тужиља одбијена од тражења.

Разлози Касационог суда о томе, да тужена странка није поднела никакве доказе, да је ма којим законом или законском уредбом признато и старо-католичкој цркви право расправљања и суђења брачних парница, Апелациони суд није могао усвојити са следећих разлога:

Чланом 12. Устава усвојене су за читаво подручје Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца све оне вере, које су у ма ком делу њезином, добиле законско признање. Старо-католичка црква је на основу §§ 1. и 2. аустриског Закона од 20 маја 1874. год. о законском проглашењу верских удружења још наредбом бив. цес. Краљевског Министра Богословља и наставе у Бечу од 18-X-1877. год. (Душ. Зак. Л.Бр. 99) законито призната за читаво тадање подручје — „Краљевине и Земаља заинтересованих у Царевинском Веху“ од којег је подручја нашој Краљевини призната Далмација и Словеначка. Кад је дакле старокатоличка црква у доба доношења нашег Устава била законито призната у једном делу наше Краљевине, усвојена је она, цитираним његовим чланом и за читаво наше државно подручје, па се, као таква имала у свима нашим областима признавати са свима оним правима и повластицама, што их државни устав и земаљски закони дају уставно усвојеним и законито признатим верама, па према томе и право расправљања и суђења брачних парница по истим законским прописима, по којима је такво исто право признато и римокатоличкој цркви, која врши јурисдикцију у брачним расправама својих верника, и без специјалног закона, којим би од стране државе на њу била нарочито делегирана таква судска власт. У осталом, постојање старокатоличког духовног суда у Загребу и његово право на расправљање и суђење брачних парница јесте ноторни факат, који не треба ни доказивати, јер у противном такви судови не би могли ни постојати и његово вршење јурисдикције у брачним споровима представљало би кривицу по Кривичном Законику, што не стоји.

Касациони суд у својој Општој седници од 9. маја 1935. год. Рев. Бр. 1128/34 усвојио је напред цитиране примедбе свога II одељења а ове противразлоге одбацио.

Као што се из овог излагања види Општа Седница Касационог суда, усвајајући примедбе свога одељења, у начелу је оспорила женидбеним судовима старо-католичке цркве право на јурисдикцију у брачним парницама. Према томе питање, које је истакнуто у другом делу поменутих примедба Касационог суда т. ј. о надлежности женидбеног суда старо-католичке цркве за суђење о важности и разводу бракова, закључених у цркви друге конфесије између припадника исте или о мешовитим браковима, сада и не долази у обзир.

За форму тестаментна важи правило „Iocus regit actum“ без обзира на наређење § 5. српског Грађанског Законика.

Покојни М. оставио је писмени тестамент од 27. маја 1920. год., који је обзнањен код првостепеног суда за град Београд и којим је за универзалног наследника одредио С. К. А. Удова пок. М. навела је, да је њен муж оставио и усмени тестамент, исказан у Суботици 10. фебруара 1922. год. и да је по том тестаменту она преча у праву наслеђа од С. К. А. па је тражила да суд тај усмени тестамент, као доцнији, прогласи за снажан. Окружни суд за град Београд одбио је тужбени захтев, пошто за важност усменог тестаментa нису испуњени услови из §447. Срп. грађ. зак. По нахођењу суда у овом случају не може се применити принцип „Iocus regit actum“, пошто су одредбе Грађанског законика за Краљевину Србију о тестаменту строго принудне природе и лица, која за

случај смрти располажу имовином, која се налази на територији Србије, имају се придржавати тих одредаба, што је у духу § 5. истог законика. Београдски Апелациони суд пресудом од 4. јануара 1935. год. Пл. Бр. 285/34. потврдио је пресуду окружног суда, налазећи да је образложење у истој правилно и на закону основано.

Касациони суд у своме II већу закључком од 5-XI-1935. г. Рев. Бр. 593/1 уважио је ревизију тужилачке стране и пресуду Апелационог суда укинуо са следећих разлога:

Погрешна је правна оцена позивног суда, да се у овом конкретном случају не може применити принцип „*locus regit actum*“ с обзиром да су одредбе Грађанског законика за Краљевину Србију о тестаментима строго принудне природе и да лица, која за случај смрти располажу својом имовином, која се налази на територији бив. Краљевине Србије, имају да се придржавају одредаба Грађанског законика за Краљевину Србију, што је у духу § 5. истог законика. Изложена аргументација нижих судова, којом се у конкретном случају одбацује примена правила *locus regit actum*, није законски оправдана. Чињеничним стањем утврђено је несумњиво, да је пок. М. у моменту исказивања усменог тестамена имао свој домицил у вароши Суботици, где је био професор на Правном факултету. Кад ствар тако стоји, онда се питање о важности форме тестамена има ценити по закону места, где је покојник своју последњу вољу усмено изјавио, дакле по закону, који важи на правном подручју, коме припада варош Суботица, јер примену правила „*locus regit actum*“ у оваквом случају не искључују ни законски прописи, који важе на правном подручју предатне Краљевине Србије. Законске одредбе о форми тестамена, и ако строго принудне природе, не одузимају могућност нашим грађанима са територије предатне Краљевине Србије да пуноважно тестирају у другим правним подручјима у форми, коју прописује закон места. Категоричне одредбе Грађанског законика за Краљевину Србију о форми тестамена, несумњиво је, да су меродавне, кад је последња воља изјављена на правном подручју бивше Краљевине Србије али из тога не произилази, да се тих одредаба грађани предатне Србије морају придржавати и онда, кад се њихов домицил налази у коме другом правном подручју наше државе. Напротив, у том случају начело „*locus regit actum*“ има пуну своју примену, без обзира на то, у коме се правном подручју имовина налази, те се и важност усменог тестамена пок. М. с формалне стране има ценити по закону, који важи на територији вароши Суботице. Овакво схватање Касационог суда не коси се ни са начелом, израженим у § 5. Грађанског законика, на који се првостепени суд у различита своје пресуде неосновано позива, јер се права подручја наше државе међусобно не могу сматрати иностранством, те је према томе у овом случају искључена примена наведене законске одредбе.

„Са свих изложених разлога Касациони суд налази, да се у конкретном случају права важност форме тестамена, који је пок. М. исказао у вароши Суботици 10. фебруара 1922. год. има ценити по начелу „*locus regit actum*“. С обзиром на погрешно правно схватање позивног суда, прописи, који говоре о тестаменту а са тим у вези принцип „*locus regit actum*“ пресуду позивног суда требало је преиначити, али, како позивни суд а и првостепени, није утврдио чињеничко стање, садржину усменог тестамена, меродавну за правно оцењивање важности истог по прописима Грађанског законика, који је у важности на територији вароши Суботице, то је Касациони суд на основу § 604. од. IV гр. п. п. донео одлуку, којом је обе пресуде укинуо и ову спорну ствар вратио првостепеном суду на поновну спорну расправу“.

Као што се види, у овом конкретном случају имамо сукоб закона, који су још у важности у појединим правним подручјима наше државе, у погледу форме тестамена. У српском грађанском законнику, поред писменог, био је предвиђен и усмени тестамент (§ 436. Грађ. зак.) али је он изменама од 24-V-1911. год. укинут. Само у изузетним приликама, о којима је реч у § 447. истог законика тастатор може и усмено своју последњу вољу изјавити. Међутим по аустријском грађанском законнику и данас постоји, поред писменог, као редован, и усмени тестамент (§§ 577., 585. и 586. Општег аустр. грађ. зак.) „Предоснова Грађанског законика за Краљевину Југославију“ такође предвиђа и усмени тестамент (§§ 619. и 620.). О усменом тестаменту говоре и прописи §§ 52.—54. Закона о судском ванпарничном поступку од 24-VII-1934. г. Међутим по чл. 27. Уводног закона за ванпарнични поступак од 26-VII-1934. год., док јединствени Грађански законик не добије обавезну снагу, наређења ванпарничног поступка, која се односе на усмене изјаве последње воље примењиваће се само у толико, у колико за њих

постоји основ у прописима грађанског права, које важи у појединим правним подручјима.

И ако се поједина правна подручја наше државе не могу међусобно сматрати као иностранство, јер чине једну државну целину, ипак се код сукоба закона, који различито регулишу поједину правну материју, имају применити принципи међународног приватног права, међу којима и принцип „*locus regit actum*“, као што је случај код форме тестамена. Но, у погледу садржине његове долазе до примене прописа грађанског права оног правног подручја, у коме тастатор има своје пребивалиште. То се види и из чл. 26. Уводног закона за ванпарнични поступак, у коме је наређено, да ће се наследства наших држављана, до ступања на снагу јединственог грађанског законика, расправљати по праву места, у коме је тастатор у време своје смрти имао своје пребивалиште.

Саопштио

Тих. М. Ивановић,

секретар Касационог суда у Београду.

Кад призивни суд не изведе доказни поступак на усменој расправи, онда не може давати другачију оцену доказа од оних на којима је заснована пресуда првог суда: (Закључак III већа Касационог суда у Београду од 10 децембра 1935 год. Рев. 1497)

У правној ствари В. Ђ. противу Ј.Н. ради дуга Окружни суд у Чачку пресудом својом од 15 новембра 1934 год. По-304/18 осудио је туженика на плаћање дуга у суми од 14000 дин. са разлога:

„Тужилачка странка тврди у својој тужби као и на усменој спорној расправи, да је дне 20 новембра 1930 год. продала туженој странци кућу са осталим господарским зградама у Рашкој за цену 80.000 дин. За рачун ове купо продаје при преносу тапије примљена је сума од 50.000 дин. а преостало је још 30.000 дин. коју је своту имала тужена странка исплатити онда, кад јој продавац преда тапију, па пошто је тај пренос извршен, а платеж није на време уследио и ако је тапија нуђена туженику то потражује тужбом остатак куповнине од 30.000 дин. § 531 и 641 гр. зак.—

На предње наводе тужитеља узвраћа тужени у свом одговору на тужбу и расправи следеће: Признаје, да је са тужитељем склопио купопродајну погодбу те да је куповина била споразумом контрахената установљена са 80.000 дин. али наводи да је његово менично потраживање према тужитељу износило 62600 дин. коју је меницу предао туженику при преносу изјавивши пред судом да је 50.000 дин. а да је месеца децембра 1930 год. по налогу тужитеља исплатио А. Б. трг. из Рашке своту од 10.600 дин.; да је истог дана исплатио тужитељу своту од 5000 дин. па да према томе дугује тужитељу само 2.400 дин.

Према горе изложеном ваљало је за једно праведно и на закону основано решење конкретне парнице извести на чисто следеће правно релевантне околности: 1) Колико је износило менично потраживање туженог према тужитељу т. ј. да ли 50.000 дин. или 62.600 дин. 2) Да ли је тужени платио месеца децембра 1930 Андрији Б. а за тужитеља своту од 10.600 дин. и 3) Да ли је тужени истог дана платио тужитељу лично своту од 8000 дин. па пошто је тужени у сврху околности под 2 и 3 понудио доказ преслушањем сведока А. Б., С. Ч., М. Т., Д. И., А. Т. и Д. Т. то је суд предње сведоке и преслушао и то Т. Д. преко замолног суда у Пријепољу а остале сведоке код расправног суда сем М. Т. услед којег је суд донео закључак да се не преслуша пошто на расправу није приступио и његов испит није од релевантног значења, јер су о истим околностима дали исказ други сведоци.

Сведоци и то: А. Б., Т. Д. и А. Т. исказаше да не знају нити да су видели, да је тужени било шта платио тужитељу односно за тужитеља, док су сведоци и то С. Ч. и Д. И. исказали да су видели, када је тужени исплатио А. Б. у његовом дућану и то С. Ч. да је видела, да је тужени извадио из једног бућелара и избројио 10.000 дин. и нешто више, а Д. И. да је видео, да је тужени избројио Брадићу 10.600 дин. рекавши му: „ево ти за кућу“. Пошто странке нису понудиле других доказа сем саслушања странака, то је суд провео и овај доказ преслушавши под заклетвом тужену у сврху спорних околности, те процењујући брижљиво резултат целокупне расправе и изведених доказа по својем слободном уверењу а на основу § 368 у вези §§ 472-474 оценио, да се наводи туженог у погледу платежних свота од 10.600 дин. и 5000 дин. имају сматрати истинитима, док навод

туженог гледе његовог потраживања према тужиоцу од 12000 дин. као разлику између менџ. дуговања и изјаве о пријему 50.000 дин. с обзиром на установе §§ 388-392 гпш. узео као доказане, пошто у сврху те околности т. ј. да је потраживање туженог према тужитељу износило 50.000 дин. односно да је толико тужилац примио постоји у спису јавна исправа прв. суда у Краљеву од 19 XI 1930 г, бр. 1316/203, док никаквих доказа нема за остатак до 62.6000 д. па је према томе пресуђено као у диспозитиву ове пресуде.“

По позиву тужилачке стране, Апелациони суд у Београду као позивни суд, пресудом својом од 9 септембра 1935 год. Пл. 586/35. преиначио је пресуду Среског суда и туженика осудио на плаћање 30.000 дин. место куповне цене са разлога:

„По одржаној усменој позивној расправи, Апелациони суд је нашао: да не поклања вере исказу туженог као сведока већ за доказ узима изјаву туженог дату пред Краљ. Прв. судом од 19 новембра 1930 год. која је јавна исправа где је тужени изјавио, да је имаће кулино за 80.000 дин. и у отплату дао 50.000 дин. због чега Апелациони суд није поклатио ни вере испитаним сведоцима да је тужени исплатио тужиоцу у отплату куповне цене још 10.600 дин. јер су сведоци посведочили да је тужени дао новац А. Б. а не тужиоцу као сопственику имања.

Чак и да суд поверује исказима сведока, да је тужени дао 10.600 дин. А. Брадићу нема никаквих доказа да је тужилац погодио са туженим да му остатак суме исплати преко А. Брадића.

Према оваком стању ствари, требало је пресуду преиначити као што је у диспозитиву пресуде учињено.“

По ревизији тужене стране Касациони суд у Београду закључком својим од 10 децембра 1935 год. Рев. 1497 укинуо је пресуду Апелационог суда и вратио ствар на поновну расправу са разлога:

„Испитујући пресуду позивног суда у границама предлога и разлога изнетих у ревизијском писмену Касациони суд као ревизијски нашао је:

По § 592 гр. пп. позивни суд узео је за основу своје одлуке резултат расправе и доказивања, како је утврђен у првостепеним парничним списима у пресуди Првостепеног суда, у колико овај резултат није измењен позивним поступком. Па када у конкретном случају, чињенично стање, утврђено пред прв. судом ниуколико није измењено позивним поступком, нити је позивни суд изводио доказани поступак, онда он није могао провести друкчију оцену доказа на којима се заснива првостепена пресуда, и на тај начин изменити већ утврђено чињенично стање, док сам на својој расправи не изврши поновно извињање доказа. Због тога у позивном поступку има недостатака који спречавају правилну оцену правне ствари, те стоји ревизијски разлог из т. 2 § 597 гр. п.п. — па је стога Касациони суд на основу § 604 од. 1 гр. п.п. и донео одлуку као што је у диспозитиву изложено.“

На основу записника о вештачењу извршне власти, сачињеног без законског овлашћења, не може се захтеваши укњижба или предбележба, пошто исти не испуњава услове из §§ 26, 36 и 40 Зак. о земљ. књигама. (Закључак II већа Касационог суда у Београду од 31 децембра 1935 год. Рек. 691/2).

У правној ствари тужиоца В. П. противу А. Б., ради укњибе на имању дужника за обезбеду дуга у 14.900.— динара, Срески суд за град Београд одлуком својом од 2 априла 1935 год. Дн. Бр. 2994/35, на основу извршне пресуде Београдског Трговачког суда По Бр. 352/31/4 од 4 априла 1934 год. и записника о вештачењу Управе Града Београда отсека за извршења и забране од 15 марта 1935 год. Бр. 18820, дозволио је укњибу заложног права на дужниковом имању.

По рекурсу туженика Окружни суд за град Београд као рекурсни суд закључком својим од 3 јула 1935 год. преиначио је одлуку Среског суда и тужиоца одбио од тражења да се одобри укњижба заложног права на имању туженика, са разлога;

„Испитујући побияну одлуку у границама рекурсних разлога и рекурсних предлога, рекурсни суд је нашао:

Да је побияна одлука Среског суда за град Београд Дн. 2994/35 од 2. априла 1935. год. неправилна и да по закону не може опстати, па је рекурсни суд на основу § 140 з.о.з.к. преиначио је и изриче као у диспозитиву.

Према § 104 тач. 3. з.о.з.к. земљишнокњижни упис чије се тражење заснива на исправама може се дозволити само онда, ако је ово тражење и основано на садржини ових исправа. Према томе, ове исправе морају садржавати ваљан

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

правни основ за тражени основ § 26 з.о.з.к. Услови, пак, исправе поднете у молби, по налажењу рекурсног суда, не садрже несумњив ваљан правни основ за упис укњиже zaloжног права које је тражено у молби, а са следећих разлога: Пресудом Трговачког суда у Београду 4-VI-1934 г. Бр. По 352 књижни овлашћеник је осуђен алтернативно да плати молиоцу дин. 14.000.— т.ј. ако му не врати спорни ауто марке „Кадилак“, у истом стању у каквом га је примио. Према томе да би молилац могао на основу ове пресуде тражити наплату, па према томе и обезбеђење ове суме, мора поднети доказ о томе, да му књижни овлашћеник у см. пом. пресуде није вратио спорни ауто у онаком стању, у каквом га је примио. За доказ ове околности молилац је поднео записник о вештачењу извршеног од стране извршног одеа. У. Г. Б. на дан 15-III-1935 г. № 18841. Ценећи овај записник као земљишнокњижно писмено, у смислу § 104 з.з.к., рекурсни суд је нашао: по § 26 з.з.к., све исправе, на основу којих се тражи укњижба или предбележба, морају бити састављене у облику који је прописан за њихову ваљаност. Правна ваљаност исправе за укњижбу одређена је у §-у 36 з.о.з.к. према коме исте морају бити или јавне исправе или такве приватне исправе, на којима је потпис оверио суд или јавни бележник. Не може се узети, да је записник о вештачењу састављен у оном облику који је за јавне исправе прописан у §-у 40 з.з.к., а за приватне исправе у §-у 39 з.з.к. Према овим прописима и јавна и приватна исправа поред осталог морају садржати и изричну изјаву онога, чије се право ограничава, оптерећује и тако даље да пристаје на укњижење, што овде није случај. Сем тога, према § 40 тач. а) з.з.к. јавна исправа мора бити сачињена од јавне власти у границама њеног службеног овлашћења. Међутим поднети записник о вештачењу извршна власт је сачинила без законског овлашћења за то, а противно пропису §§ 480—484 гр.п.п. на дан поднети записник о вештачењу не сачињава услове ни из тачке б. в. и г. § 40 з.з.к. то се он не може уопште примити као земљишнокњижно потребан за дозволу тражене укњижење*.

По ревизијском рекурсу тужиоца, Касациони суд у Београду закључком својим од 31 децембра 1935 год. Рек. 691/2, потврдио је закључак Округног суда, са разлога:

„Рекурант у свом рекурсу побија у целини закључак рекурсног суда и предлаже да се исти поништи са свима последицама предвиђеним зак. о земљ. књ. с тим да је тужени Бркић дужан накнадити тужитељу плаћену таксу и причињене трошкове.

Наводи да је рекурсни суд погрешно што је уважио рекурс туженика и преиначио одлуку Среског суда за град Београд, која је била потпуно правилна и на закону основана.

Даље тврди да су исправе по којима је тужитељ тражио укњижбу баш оне из § 104 т. 4 зак. о земљ. књ., па је према томе Срески суд на основу истих правилно дозволио укњижбу zaloжног права на имање туженика, јер и извршна пресуда Тргов. суда и вештачење надлежне извршне власти из раније имају потпуно захтевани облик, да је тиме задовољен и § 263 з.о.з.к.

Оцењујући предње наводе, као и остале разлоге са којих рекурант тражи поништај закључка рекурсног суда Касациони суд је нашао да је побијани закључак сасвим правилан и на закону основан, а са разлога изнетих у образложењу истог.“

Оцена доказа главних чињеница ствар је пресудног суда, која је у нераздвојној вези са слободним судијским уверењем, и ишта не може бити предмет ма којег ревизијског разлога из § 597 грађ. пост. (Пресуда II већа Касационог суда у Београду од 4 новембра 1935 год. Рев. 966).

У правној ствари П. И. Т. противу Д. М. због дуга, Срески суд у Пожаревцу пресудом својом од 9 фебруара 1935 год. П. 527/31, осудио је тужене на плаћање спорног дуга, са разлога:

„Тужиља је молила да суд обвезе тужену на плаћање 995 дин. са 6% кам. од 19-V-1934 на име остатка дуга за купљену, преузету и наплаћену робу.

Тужена је молила да суд тужиљу са тужбом одбије јер дугове у прикљученом изводу није учинила она, већ И. Д., навела је да је тужиља извршила фалсификат на тај начин што је испред имена Д. додала слово „Д“ те се тако сад Д. појављује као дужник. Навела је затим да су рачуни у суми од 492,50, 2198,50 и 1660 већ једном плаћени и да се сада тражи поновна наплата; навео је затим да је Д. И. дао покриће од 3 менице, 31.-XI 1932. по 3000 дин. а 31.-II-1933. са 3500 дин.

Молила је да суд прекине поступак и списе достави Држ. Тужношћу у Сиску ради отварања крив. пост.

Суд је закључком одредио да се поступак по овој тужби прекине и списи доставе Држ. туж. ради отварања. крив. истраге.

Услед рекурса тужилачке стране Окр. суд у Пожаревцу укинуо је закључак суда у колико се односи на прекид поступка, с тим да се поступак настави те по изведеном доказном поступку донесе одлука прилогу тужене за прекид поступка.

Суд је на предлог тужилачке странке прочитао све списе извештаје информираних бироа трговачка писма пуномоћ. бр. 22691 од 30-VI-1930 год. Извршио је упоређење прикљученог извода из трг. књига са рачунима гледе којих је тужена напред навела да су већ једном плаћени па се сада тражи поновна наплата те је нашао ово:

Фирма Д. И. која је основана 1921 год. престала је да ради услед пада под стечај. Стечај је ликвидирао поравнањем. Поравнање је извршио таст Д. И. а он је своје право пренео на жену Д. И. Десанку И. Д. И. је као власник радње наставила пословање. По пуномоћју од 30-VI бр. 22691 а чију је истинитост тужени признао Д. И. овластила је свога мужа Д. И. да може вршити све послове у радњи с тим да може обавити куповање и продају робе. Из тога пуномоћја излази да је Д. И. отпочела радњу 8-III-1930.

Из Трг. писма излази да је тужени вршио кореспонденцију са тужилачком фирмом на папиру Д. Д. И. „Моравац“, а писма су потписана по Д. Д. И. Моравцу. Извод који је прикључен списима, оверен је од надлежне власти а гласи И. Д. Д. И. Моравац власник Д. И. Пожаревац. Све ставке потичу из раздобља после 8-III-1930. Дуговни салдо износи 9950 дин. Упоређењем спорних рачуна са изводом установио је суд да је извод на дуговој страни осим других ставака оптерећен са трима спорним ставкама а у укупном износу од 4351 дин. а установио је и то да се на страни потражује налазе 5 ставке мимо других ставака, чији укупни збир такође износи 4351 дин. Надаље је установио суд и то да је рачун оптерећен а у једно и признат за оне менице за које је тужена навела. Да су то акцепти за покриве дати од стране Димитрија И. Из рачуна се не види да ли је тачан навод тужиље, али све да је и тачан тај навод да су то акцепти Д. И. та околност нема никаквог утицаја на дуг тужене, јер гаранцију може преузети ма која трећа особа, а саме менице не утичу на салдо рачуна, јер је рачун како је већ споменуто оптерећен и признат. После овако изведеног доказног поступка морао је суд одбити предлог тужене о прекидању поступка, јер налази да је посреди чисто приватно правно питање те нема никаквих запрека за пресуђење. Суд је морао туженог осудити у смислу диспозитива на исплату утуженог потраживања јер је према изведеном доказном поступку јасно да је он стојао у пословном односу са туж. фирмом. Навод тужене да је робу поручно Д. И. не ослобођава тужену од обвезе док је Д. И. гласом предњег пуномоћја био овлашћен за куповање и продају робе а за рачун тужене фирме“.

По сазиву туженика Десанке Окружни суд у Пожаревцу пресудом својом од 18 априла 1935 год. Пл. 78/3/35 потврдио је пресуду Среског суда у Пожаревцу, са разлога:

„По проведеној усменој позивној расправи разматравши списе предмете заједно са нападнутом пресудом среског суда оценивши позивне разлоге и предлоге уколико су исти у самом позиву наведени § 591 гр.пп. суд је нашао: да је пресуда среског суда правилна и на закону основана, као и то да позивни разлози не стоје, а наиме позивни навод да тужена фирма није била у пословном односу са тужилачком фирмом, већ да је Д. И. робу наручивао од тужилачке фирме у своје име и за себе неуместан је и недоказан, јер се из поднетог пуномоћја од 30 Јуна 1930 год. бр. 22691 а чију је истинитост тужена страна признала, види да је тужена Д. одпочела радњу 9 марта 1930 г. и да је овластила свога мужа Д. И. да може вршити све послове у радњи као и куповање и продају робе. Из поднетог пак извода из трг. књига тужилачке фирме од 6 марта 1934 год. који је оверен од надлежне власти, види се да тужена сума датира из времена после 9 марта 1930 год. одн. из времена када је по напред поменутом пуномоћју тужена Д. протоколисала фирму на своје име као и то да исти гласи на фирму Д. Д. И. „Моравац“ власник Д. И. Пожаревац. Исто тако из поднетих рачуна и писاما види се да је тужена страна водила кореспонденцију са туж. фирмом под ознаком Д. Д. И. „Моравац“ као и да су писма потписивана од стране Д. Д. И. „Моравац“.

Позивни навод заступника тужене стране у погледу закључка од 17-II г. г.

којим је срески суд одбацио предлог о прекиду поступка а наиме да је срески суд требао по овом предлогу да донесе одвојен закључак неуместан је, јер по § 256 од. II гр.п.п. закључак којим се предлог о прекиду поступка одбија не може се побјигати особеним правним леком већ се противу таквог закључка према § 609 гр.п.п. странке могу жалити у оном правном леку, који поднесу противу прве идуге одлуке противу које је дозвољено изјављивати правни лек, те према томе и с обзиром на наређење § 252 од. II гр.п.п. овде није било места достављању странкама отправак закључка. Ценени поменути закључак суд је нашао, с обзиром на утврђене чињенице да је исти правилан и на закону основан. Поднете доказе на данашњој усменој расправи од стране тужене странке призивни суд није узимао у оцену пошто су по §§ 576 од. II гр.п.п. нови докази у призивном поступку забрањени.

Са напред наведених разлога а усвајајући потпуно разлоге првостепеног суда, јер је тај суд исцрпно ствар извидео и правилну одлуку донео на основу § 21 гр.п.п. и §§ 3, 555, 576, 581 и 592 гр.п.п. Окружни као призивни суд призив туженика Д. жене И. Д. „Моравац“ није уважио и пресуду суда као правилну и на закону основани потврдио.

По ревизији туженика, Касациони суд у Београду пресудом својом од 4 новембра 1935 год. Рев. 966 потврдио је пресуду Окружног суда у Пожаревцу, са разлога:

„Заступник тужене стравке у својој ревизији којом побига у целини пресуду Окружног суда у Пожаревцу, од 18. априла 1935 год. Пл. 78/35/3 навео је, да наведену пресуду побига са ревизијских разлога из § 597 гр.п.п. не наводећи при томе одређено ревизајске разлоге из поменутог зак. прописа али се из садржине изјављене ревизије закључује да жалилац истиче недостатак призивног поступка § 597 т. 2 гр.п.п. и оцену доказа чињеница од стране призивног суда.

Испитујући побигају пресуду у границама рев. Разлога и предлога, Касациони суд је нашао: да је пресуда призивног суда правилна и на закону основана са разлога изнетих у истој, те ревизијски навод жаличовеч о неком недостатку призивног поступка (§ 597 т. 2 гр.п.п.) не стоји јер призивни поступак у свему одговара захтевима грађ. парничног поступка да би такав поступак био на закону основан и да би се на основу истога могла изрећи коначна пресуда.

Што се тиче оцене доказа, чињеница одлучних по правилно пресуђење ове правне ствари, Касациони суд је нашао да је оцена доказа у погледу чињеница важних по правилно пресуђење сваког спора, ствар пресудног суда и у нераздвојној вези са слободним судиским уверењем на основу којег суд цени све доказе који су изведени, те иста оцена доказа не може бити предметом којег рев. разлога из § 597 гр.п.п. на следствено томе ни предмет расматрања и оцене од стране овога суда.

Такође је правилна одлука призивног суда о недопустивости нових доказа у призивном поступку у смислу § 576 од. II гр. п. п. а који су у овом конкретном случају били поднети од стране тужене странке.

Ревизијски навод заступника тужене странке у погледу закључка од 17.-II 1935 год. којим је Срески суд као првостепени суд одбацио предлог тужене странке о прекиду поступка због појављеног кривичног дела — да је призивни суд погрешно нашао да је исти правилан и на закону основан, јер да је првостепени суд по предлогу о прекиду поступка требао да донесе одвојен закључак и исти достави странкама, неоснован је, јер је одлука призивног суда у погледу овог закључка првостепеног суда у свему правилна пошто се по § 256 од. II гр. п.п. закључак којим се предлог о прекиду поступка одбија, не може побјигати правним леком те према томе а с обзиром и на пропис § 522 од. II гр. п.п. странкама није требало ни достављати отправак оваквог закључка.

Што се тиче даљег рев. навода заступника тужене странке да је одлука призивног суда неправилна и с тога што је призивни суд нашао да је пом. закључак прв. суда правилан, Касациони суд је нашао, да је и овај ревизијски навод неоснован, пошто по § 255 гр. п. п. од нахођења суда зависи да ли ће се приступити прекиду поступка, због сумње о кривичном делу, наведеном или не, па је стога одлука призивног суда и у овом правцу правилна. Према утврђеном чињеничком стању, призивни је суд правилно закон применно.“

Саопштио

Јован Д. Смиљанић,

секретар Касационог суда у Београду.

ИЗ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

ЗАПИСНИК

Заједничке седнице Одбора Адвокатске Коморе у Београду, Дисциплинског већа и Заступника Коморе, одржане 29. априла 1936. год. у 18 часова у стану Адвокатске Коморе.

Присутни: претседник Коморе Владимир Симић, чланови одбора: Војислав Милошевић, Трипо Жугић, Др. Јанко Олић, Др. Видан Благојевић, Милан Живадиновић, Сима Алкалај, Др. Радоје Вукчевић, Драгомир Ивковић, Лука Пешић, Драгослав П. Ђорђевић; — претседник дисциплинског већа Стеван Вагнер, заменик претседника Радован Атанасијевић, чланови већа: Борислав Димитријевић, Бранислав Ст. Миленковић; — заступник Коморе Петар Радојковић и заменици заступника Радован Јеленић, Милан Костић и Боривоје Каменовић.

Извинили се због недоласка: заменик претседника Коморе Милан Драговић, чланови одбора коморе: Др. Миленко Стојић и Љубиша Димитријевић; и заменик претседника Дисциплинског већа Драгослав Стојадновић.

Претседник Коморе Владимир Симић као сазивач отвара седницу у 18 часова и укратко објашњава шта је одбор Коморе и њега руководило да се сазове оваква — заједничка — седница и да се на истој продискује о важним питањима из поступка сталешког адвокатског правосудја. Да не би који важан моменат при усменом излагању измакао, каже да је спремио писмен реферат, који ће прочитати. Реферат претседника Симића гласи:

„Дисциплинску судску власт у оквиру аутономије адвокатског реда, уставовљене законом о адвокатима од 17. III. 1929. год., врши по закону *Дисциплинско веће* када су у питању дисциплински преступи.

Ово потврђују одредбе §§ 50., 60., 71., 72., 73. и 74. Закона о адвокатима.

ЗАКОН

Иницијативу за покретање дисциплинског поступка закон је признао:

- а.) дисциплинском већу;
- б.) заступнику Коморе; и
- в.) одбору адвокатске Коморе, (§ 71. и 72.).

Покретање поступка по закону има бити у главном „по службеној дужности“ — чим се за постојање дисциплинског прекршаја *сазна*.

То сазнање може да буде *непосредно* т. ј. да ма који од горњих органа сазна за такав прекршај, или пак *посредно*, ако доставу, пријаву или тужбу поднесе неко треће лице.

Када се узму у обзир прописи закона о адвокатима не може се извести други закључак него:

Да дисциплинско веће било по сазнању, било по предлогу заступника Коморе или одбора Коморе било по пријави шрећег лица или њиховим шужбама обавља, извиђај радње, истрагу, прешрес и суђење по дисциплинским преступним кривицама адвоката.

Ово се потврђује нарочито одредбом § 75. Зак. о адв. по коме „дисциплинско веће... решава има ли се поступак прекинути, или ће се истрага иредити и даље по закону поступити.“ Другим речима: када постоји сазнање, или предлог за гоњење поднет од заст. Коморе или одбора Коморе, или од приватног лица, *онда по закону обуставу извиђајног поступка односно даљу истрагу може да реши пуноважно једино дисциплинско веће.*

Из дужности заступника Коморе (§ 72.) да „тражи пред дисциплинским већем, по службеној дужности..... истрагу и кажњење...“, не може да се изведе и његово право да по једној пријави дисциплинског дела *одлучи да нема места гоњењу*. Ако налази да нема места гоњењу он по закону има то своје налажење да саопшти дисциплинском већу, које никакве одлуке не доноси пре него саслуша заступника Коморе, па ће оно у смислу § 75. донети о томе своје решење.

Исто тако из права одбора Адвокатске коморе, да изда налог заступнику Коморе да пред дисциплинским већем по неком конкретном случају тражи истрагу и кажњење, не може се извести закључак: да одбор може одлучивати да ли стоји или не стоји дисциплински преступ, већ то питање има да одлучи дисциплинско веће.

Све ово из простог разлога, што се не може чинити никаква разлика између случаја кад дисциплинско веће сазна или прими пријаву за неко дисц. дело и случаја кад ово сазна заступник Коморе или одбор.

Службена дужност је за сва три органа Коморе *једна и ишта*. И не само то, већ је циљ тих службених дужности да дисциплинско веће о таквом сазнању или пријави буде обавештено.

Па када дисциплинско веће према § 71. доноси одлуку кад за дело „било

сазна само, било из пријаве", онда је јасно да оно такву одлуку доноси *без обзира од кога је шакву пријаву примило или тачније: ко му је шакву пријаву доставио односно администрирао.*

Заступник Коморе може не поднети пријаву ако је за дело сазнао. Одбор Коморе исто тако, али *кад је што сазнање дошло путем писмене пријаве неког трећег лица, онда је њихова службена дужност да то доставе дисциплинском већу* које ће о њој на основу § 75. донети одлуку.

Дисциплинско веће доноси одлуку тек „пошто саслуша заступника Коморе“. На тај начин заступник је *увек* обавештен о свакој пријави или сазнању, па долазила она ма од кога, и он ће увек бити у могућности да по таквим пријавама каже своје гледиште. У томе лежи смисао његове функције.

Одбор Коморе исто тако, биће обавештен о целом току дисциплинског судовања, јер по § 70 он подноси годишњи извештај Министру правде, па је природно да се њему и извештаји од стране дисциплинског већа морају слати, — а у томе лежи главна функција одбора у овим предметима.

ПО С Л О В Н И К

Када се оцењује одредба чл. 54. пословника у вези са поменутиим одредбама Закона о адвокатима, онда се без тешкоће мора закључити, да је он по својој тексту у противности са законским одредбама.

У овом пропису пре свега се *наређује*, да ће се свака тужба против адвоката односно адв. приправника *одмах* предати на реферат заступнику Коморе. Заступник уз повраћај предмета даје писмено мишљење:

а) о застарелости дела;

б) да ли је тужилац овлашћен на тужбу; и

в) подлеже ли ствар дисциплинском суђењу или је пак у питању иступно дело. У овоме нема противности, већ у ономе што *следује.*

Кад се ово мишљење добије, каже се даље у овом пропису, одбор ће одлучити:

„Да се предмет преда одбору тројице ако дело сматра иступним, или дисциплинском већу ако дело сматра преступним, и према донетој одлуци поступити.“

Изрази „сматра иступним“ и „сматра преступним“ протумачени су у пракси онако како и гласе т.ј. да одбор *одлучује* како о постојању иступа или преступа у конкретном случају, тако и о постојању или непостојању дисциплинског иступа и преступа уопште. Јер као што одбор може сматрати да је једно дело иступно, а друго преступно, тако може сматрати да није ни једно ни друго.

Нема сумње да је овако тумачење ст. II. чл. 54. пословника, јер тако текст и гласи, *али је ипак тако несумњиво да овака одредба пословника није у сагласности са законом о адвокатима.*

Ни по једном пропису закона Одбор Коморе није овлашћен да мериторно одлучује о томе да ли у једном конкретном случају постоји или не постоји дисциплински преступ.

Такву одлуку по § 75. Зак. о адв. овлашћено је да донесе *само дисциплинско веће.*

П Р А К С А

Пракса заснована на чл. 54. пословника није била једнообразна.

Прво је одбор одлучивао по дисциплинским пријавама у сваком случају и без обзира како је по дотичном предмету мишљење заступника Коморе. Било да заступник налази да има, било да налази да нема дела одбор је доносио у томе погледу самосталну и независну одлуку.

Доцније је ова пракса измењена, јер је начелном одлуком одбора дато другачије тумачење чл. 54. По тој новој пракси одбор је улазио у оцену постојања или непостојања дела само у случају када заступник Коморе *нађе да нема дела.* Ако пак заступник нађе да има дела његово је мишљење без дискусије прихватао.

Пракса је установила и нешто што у овом пропису уопште није предвиђено наиме: пријаве и тужбе адвоката одмах су слате на одговор туженима и тек потом слате заступнику Коморе на мишљење.

Поставља се питање: *да ли је овако поступање у примени закона и пословника правилно?*

При оцени овога питања треба имати на уму и следећу чињеницу:

Противу пресуде „и других одлука дисциплинског већа“ допуштен је призив и жалба — § 93, а у § 94. именована су лица којима закон употребу правних лекова признаје.

Против одлука одбора Коморе кад он у смислу овако протумаченог чл. 54. посл. донесе одлуку да у конкретном случају *нема дела нема места правном леку*, јер такву жалбу закон није предвидео.

Према томе:

а) Кад дисциплинско веће, у смислу § 71. и 75. з. донесе одлуку о постојању или непостојању дела — има места правном леку;

б) Кад то исто учини одбор Коморе, онда томе нема места. Другим речима: у предметима по којима одлучује одбор Коморе наступа следеће:

1) По тим предметима нису обављени у потпуности „претходни извиђаји“, а то закон наређује кад је у питању решавање пред дисциплинским већем;

2) по тим предметима затвара се пут до дисциплинског већа, јер оно о њима ништа не зна;

3) По тим предметима нема места жалби, јер такву жалбу закон није предвидео. Лица из § 94., којима закон признаје право жалбе кад је у питању *мериторно исто решење* донето од дисциплинског већа, немају то право кад је у питању одлука одбора.

При томе је нарочито важно да то право губи и оно лице „које је изјавило да је повредом дужности окривљеног оштећено у својим правима“ — тач. д) § 94 а таквоме закон признаје право жалбе и призива.

Све ове последице наступиле су из тумачења II. ст. чл. 54. пословника. И прво тумачење по коме је одбор Коморе одлучивао у сваком случају, и друго тумачење по коме је одбор одлучивао само у случају када заступник Коморе налази да у дотичном случају нема дисц. преступа — нису у сагласности са законом.

Када се систем пословања и судовања по дисциплинским предметима, који је установљен у закону, узме у обзир као целина, онда би други став чл. 54. пословника требао да гласи и да се тумачи:

„Одбор ће одлучити да се предмет преда Одбору тројице ако дело сматра истиним, или дисциплинском већу, *ако је дело пресудно...*“

У оваквом случају одбор би издвајао из дисциплинских предмета оне, који су иступни, јер извиђање, претрес и суђење по тим делима по закону припада Одбору тројице т.ј. једноме одборовом ужем одбору.

А ове друге предмете он би *администрирао дисциплинском већу, коме по закону и припадају* и по којима је оно надлежно за извиђање, истрагу, претрес и суђење.

Нема сумње да један пословник донет једино у циљу извршења закона може само да регулише оно чему је и намењен т.ј. унутрашње пословање по предметима, администрацију и узајамне односе коморних органа, а не може да *установљава надлежности за мериторна одлучивања, која као таква нису предвиђена у закону.*

Да је прихваћено овако тумачење пословника, а оно је исправно, јер *све оно што је у једном пословнику прошивно закону чијем извршењу служи, има се сматрати као и да не постоји*, онда самим тим отпадају све несагласности између закона и пословника.

Чим се прихвати гледиште, које је основано на закону, да одбор Коморе не може одлучивати о томе да ли у конкретном оптужењу постоји преступно дисциплинско дело, онда самим тим отпада израз употребљен у ст. II. чл. 54. пословника „ако дело сматра преступним“, а с тим у вези и све несагласности између закона и пословника.

Јер, то што је пракса установила да се тужба шаље на одговор на потом предаје заступнику Коморе,

и што је у I. ст. чл. 54. прописано да заступник Коморе да мишљење о тужби (застарелост, овлашћење за тужбу и да ли је у питању преступ или иступ) — све то није закону противно, већ улази у оквир унутрашњег пословања Коморних органа и регулисава материју администрације.

Све ово указује на потребу да се ово питање уреди путем измене пословника. Циљ ове седнице и јесте да се путем дискусије дође до предлога за те измене, како би одбор који је одређен да се стара о изменама, могао узети у обзир и дискусију која је по овоме вођена.

По прочитаном реферату претседник Симић пита да ли ко жели да говори поводом истакнутих питања у реферату.

За реч се јавља претседник дисциплинског већа *Штеван Вагнер*, који каже, да је дисциплинско веће имало јуче седницу и пошто је преко заменика претседника Радована Атанасијевића било обавештено о чему ће се дискутовати на овој заједничкој седници, то је веће формирало своје гледиште, које се не сла-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

же са гледиштем изнетим у реферату председника Симића, а које се састоји у овоме:

Изменом пословника приватном тужиоцу у дисциплинском поступку не треба обезбедити право на употребу правног лека кад његову тужбу одбије одбор коморе и то зато:

1) Што има доста случајева у којима се подноси тужба без икаквих доказа, основа или уопште без разлога, те такве тужбе треба одбор Коморе одмах да одбије;

2) Што је одбор Коморе претстављен од 23 најугледнија адвоката и кад он као врховни арбитар нађе да је тужба неумесна и исту одбије, нема разлога дати још могућности прив. тужиоцу право на жалбу;

3) Још мање има разлога за правни лек кад такву тужбу поред одбора Коморе одбије и заступник Коморе.

У оваквом случају веће сматра да је прив. тужиоца требало известити. (Драг. Ивковић упада и каже, да одбор Коморе по сталној пракси извештава прив. тужиоца кад одбије тужбу, односно прекине поступак).

Дисциплинско веће бавило се расматрањем и неких других питања, али иста немају везе са питањем о коме је сада реч.

Драгомир Ивковић: сматра да аргументација дисциплинског већа није тачна. Рад одбора Коморе потпуно је оделит од рада дисциплинског већа. Дисциплинско веће је орган који има да врши сталешко правосуђе. Одбор Коморе има право по § 72. Зак. о адв. да тражи покретање дисциплинског поступка, али тај поступак врши дисциплинско веће, које је дужно да одбору Коморе доставља сваку своју пресуду. Дужност одбора Коморе сведена је искључиво на то да тражи истрагу.

Пропис § 54. пословника Коморе противан је закону о адвокатима и њега треба на скупштини укинати. Дисциплински поступак траје дуго и иначе, а треба га упростити да би добио у ефикасности.

Радован Атанасијевић: изјављује да дели мишљење г. Вагнера. У Зак. о адвокатима предвиђено је, ко може да покрене дисциплински поступак. Одбор Коморе има право да одабира оно шта претставља иступ а шта преступ. Онде где нађе преступ шаље предмет дисциплинском већу, односно заступнику Коморе да поднесе оптужбу. Онде где нађе иступ уступа предмет Одбору тројице. Онде где не нађе ни преступ ни иступ, он прекида поступак. У том смислу треба изменити пословник. Сматра да је упрощавање поступка кад одбор Коморе цени да ли је питању преступ или иступ, што је олакшица, јер се желело да ситније ствари иду пред ужи форум, као што је Одбор тројице. А кад и одбор Коморе и заступник нађу да нема чак ни иступа, предмет никако и не треба да дође пред дисциплинско веће. На овај начин једино може да се избегне шикана од стране прив. тужиоца.

Војислав Милошевић: пословник треба саобразити закону. По закону има две врсте кривица адвокатских. Једна врста кривица су повреде угледа, части и достојанства адв. реда а друга врста су кривице због повреде дужности адвокатског звања. По оној првој врсти кривица треба да покрене истрагу одбор Коморе, јер он најбоље може да процени шта је повреда угледа части и достојанства адв. реда, јер је он и позван да води рачун о адвокатском моралу а по другој врсти кривица, где је у питању повреда дужности адв. звања и уз то постоји и приватни оштећеник, треба да буде надлежно искључиво дисциплинско веће.

Закон о адвокатима у два маха даје приватном тужиоцу право употребе правног лека и то: 1) на одлуку кад дисциплинско веће обуставља поступак и 2) на пресуду већа, кад је овај повредом дужности окривљеног оштећен у својим правима.

Из овога јасно излази, да одбор Коморе нема право да затвори пут приватном тужиоцу за употребу правног лека, кад му то право сам закон о адвокатима признаје.

Да одбор Коморе по закону нема право да суди, види се још и по томе, што по § 50. ст. II. Зак. о адвокатима исти има право да извиђа и казни мязе грешке или немарности у вршењу дужности као и ситније повреде угледа адвокатског staleжа преко нарочитог одбора од три члана.

Г. Атанасијевић има право кад каже да је могућа шикана од стране прив. тужиоца, али о томе може да буде говора *de lege ferenda*, а *de lege lata* стање је овакво какво сам изложио. *Dura lex sed lex* познато је правило.

Шеван Вагнер: По § 72. Зак. о адв. у три случаја предмети иду пред дисциплинско веће. Само у случају кад и одбор Коморе и заступник Коморе нађу

да нема дела, не иду, а то ће бити увек кад је у питању пријава, односно тужба без основа, кад је, дакле, у питању шикана. Право да о оваквим тужбама решава треба и даље да задржи одбор Коморе, који је састављен од 23 најугледнија адвоката.

Милан Живадиновић: Одмах после редовне годишње скупштине крајем октобра 1935. год., одбор Коморе изабрао је један ужи одбор за проучавање питања измене пословника. Он лично тражио је и добио пословнике од свих комора сем Подгоричке, који је преписао у Министарству правде. И у пословнику Загребачке коморе предвиђено је, да одбор Коморе може одбацити неосноване тужбе.

Предлаже да се изабере одбор, који ће истакнуто питање да проучи и да пленуму поднесе извештај. Сматра да би већ постојећи ужи одбор одбора Коморе требало проширити са члановима дисциплинског већа и заступништва Коморе.

Др. Радоје Вукчевић: Прихвата предлог г. Живадиновића у погледу избора ширег одбора. Затим објашњава зашто је још у почетку рада Коморе одбор Коморе усвојио једну праксу у поступку са тужбама против адвоката и ако иста није у сагласности са законом о адвокатима. Одбор Коморе био је у оно доба најјача гаранција да адвокати не буду изиргнути самовољно уских форума.

По § 59. Зак. о адв. у дисциплинском поступку не може се тражити накнада штете, што значи да и нема оштећеника. О овоме треба повести рачун кад се решава истакнуто питање.

Прешедник Симић: Не може § 59. Зак. о адв. да се тумачи без везе са § 94. тач. под д) истог закона. Не ради се овде о лицу које ће остваривати накнаду штете у дисциплинском поступку, већ о лицу које има право на употребу правног лека, јер је у својим правима оштећено. Такво је наше сталешко правосудје. Може заиста да буде и шикана али за правилно вршење правосудја једина гаранција је хијерархијско судовање. Зато се оштећеном не треба да затварају врата за употребу правног лека, не да истакне оштетни захтев, већ да изјави да је оштећен радом адвоката.

Г. Атанасијевић лепо је приметно да је шикана могућа, али досадашња пракса не слаже се са законом о адвокатима.

Слаже се са предлогом г. Живадиновића, који је прихватио и г. Др. Вукчевић, да се образује одбор за проучавање питања, које је данас на дневном реду.

Пешар Радојковић, заступник Коморе, предлаже да се дискусија даље не води, већ да се умноже реферати председника г.г. Симића, Вагнера као и елаборат специјалног одбора, који се данас буде у смислу предлога г. Живадиновића изабрао, да се све то достави члановима одбора Коморе, дисциплинског већа и заступништва Коморе, ради детаљног проучавања, па тек онда сазвати овакву седницу и донети дефинитивне одлуке.

Седница једногласно прима овај предлог.

Милан Костић тражи једно кратко објашњење о примени § 54. пословника, које му председник Симић даје, па се прелази на избор одбора по предлогу г. Живадиновића, и седница једногласно бира овај одбор: Из одбора Коморе пораније одбор за измену пословника: *Тришка Жугића, Милорада Павловића и Милана Живадиновића,* из дисциплинског већа председника *Стевана Вагнера* и заменика председника *Радована Атанасијевића,* и из заступништва Коморе заменика заступника коморе Милана Костића.

Седница се саглашава да председник овога одбора буде председник Симић, који ће уједно и руководити радом истог.

Председник дисциплинског већа Стеван Вагнер информисе седницу о још неким закључцима дисциплинског већа, али се по истима не отвара дискусија, пошто ови закључци немају везе са питањем о коме се данас расправљало.

Председник Симић закључује седницу у 20 часова.

ПРИКАЗИ

Др. Милеша Новаковић: Основи Међународног јавног права, књига прва, Београд, 1936. год. Стр. 263.

Као што у предговору г. *Др. Новаковић* каже, ово је прво оригинално Међународно јавно право на нашем језику, пошто је до сада наша правна књижевност имала само основе Међународног јавног права у преводима. У толико је горње дело значајније и достојније пажње.

Рађена у главном за потребе слушалаца Правног факултета, ова књига има и шире значај, пошто се поред обавезних теориских разматрања бави и практичном применом Међународног јавног права уз примере из праксе.

За сада, писац г. *Др. Новаковић*, у овој првој књизи, разматра само проблем државе и државне области пошто је у уводу објаснио шта под Међународним правом подразумева, који су његови субјекти, извори, какав је рад био на колификацији, какав је улога доктрине и јуриспруденције, најзад, примена и границе међународних правних правила.

У изучавању проблема везаних за државу у међународном правном погледу, практичног правника ће нарочито интересовати одељак о екстрадицији, о интервенцији или о неинтервенцији, о међународно-правној одговорности држава, о заштити људске личности. Проблеми везани за државну област пружају основна сазнања из материја о међународним рекама, поморској области, морезума, морским каналима, слободном мору, ваздушној области, увећању државне територије и међународним мандатима и сувласништву.

Међународно јавно право од рата у сталној је еволуцији. Само онај који га прати из дава у дан може имати преставу о томе. Г. *Др. Новаковић* и као несумњиви стручњак из ове правне области, професор Међународног јавног права на Београдском универзитету и представник наше државе на многим међународним форумима имао је прилике да се упозна и да прати ову еволуцију. С тога је књига г. *Др. Новаковића*, као израз овог дубоког познавања Међународног јавног права драгоцен прилог нашој правној науци.

У једном савршеном складу и пропорцији, излажући и мирећи стара класична начела са новим учењима, критички посматрано и примљено само после дубоке анализе, дело г. *Др. Новаковића* је један савремен кратак преглед принципа Међународног јавног права. Ученици и сви они које интересује Међународно јавно право могу бити сигурни да је све оно што им излаже писац у својој горњој књизи прошло кроз научну критику и анализу и ослобођено свега непотребног или хипотетичног. Наука Међународног јавног права излази из пера г. *Др. Новаковића* као једна већ утврђена наука, која почива на солидним основима.

То је уједно и најбоља препорука овог дела.

Љубомир Хофмановић, начелник Министарства социјалне политике и народног здравља; Зборник ил новог инвалидског законодавства. Београд, 1936. Стр. 223. Издање пишчезо.

Инвалидски закон интересује веома велики број лица, која су упућена на закон ради заштите својих права.

Наш законодавац је нашо да треба путем изрочитог закона да одреди правни положај инвалида и њихова права према држави, али је обим тога права често мењао према стању државних финансија и према општој привредној кризи. Последње измене у Инвалидском закону од 1. априла 1936. год. јесу „најзначајније по моралном ефекту, највеће по финансијским издатцима и најмногбројније по броју лица која обухватају,“ како писац у предговору каже, вратиле су законодавца на првобитни—правни пут који налаже данашњим и будућим генерацијама да поднесе све финансијске жртве за оне који су све жртвовали за ову земљу и без чије жртве она не би ни постојала. На инвалидима се не може и не сме штетити.

Најпозванији и најупућенији у закон и његов механизам, писац горњег Зборника г. *Љубомир Хофмановић*, као начелник Министарства социјалне политике и народног здравља, пружа нам пречишћени Зборник новог инвалидског законодавства у коме ћемо наћи пречишћене аутентичне текстове.

Уз неколико општих напомена, писац нам Инвалидски закон излаже с погледом на последње измене, које издваја из законског текста курзивом. Сваки законски пропис садржи опсежне стручне коментаре поткрепљене праксом и позивом на друге законе који имају негосредне везе са овим, тако да законски одредбе добијају одређено значење и врло се лако могу применити.

Зборник садржи још и следеће прописе; Правилник за извршење Инвалидског закона, Решење о додацима на скупшћу чланова породица ратних инвалида, Упутство за процену привредне неспособности ратних инвалида, Правилник о запословању лица заштићених Инвалидским законом, Закон о државном надзору над радом инвалидских друштава, Закон о добровољцима, Уставове за лечење и смештај лица заштићених Инвалидским законом, Објашњење о територијалној надлежности ортопедског завода и радионица, Седишта инвалидских судо-

ва, Таблице инвалидних, Инвалидске потпоре и новчане помоћи и Обрасце.

Нарочито треба подвући веома савесно и прегледно изражене таблице за израчунавање инвалидних, инвалидске потпоре и новчане помоћи, које ће омогућити лако израчунавање и контролисање у томе да ли је се правилно израчунала инвалида, помоћ или потпора.

Г. Љубомир Хофмановић је при изради горњег Зборника уложио своје дугогодишње искуство, стручно знање и опажања, тако да је се у овом специјалном делу нашег законодавства тешко снаћи без горњег дела, које ће корисно послужити како онима које директно интересује, тако и онима који су позвани да инвалидско законодавство примењују и нама — адвокатима који штитимо интересе наших клијената и желимо да се сви закони, а нарочито инвалидски, правилно примењују.

Др. Видан О. Благојевић,
адвокат.

Max Domergue: Etude d'ensemble sur le contrat d'adhésion, Toulouse, 1935, p 354.

Ако данас постоји поред питања одговорности још неко питање које је стапан и неизбежан предмет, већег или мањег обима, сваке књиге из области приватнога а посебно облигационога права, онда би то могло да буде питање уговора по пристанку. Дошавши, појамно као последица промењених животних односа, уговори по пристанку (*contrats d'adhésion*) представљају једну тачку на путу трансформације права и као такви обележавају, исто онако као што и људи — појединци, као израз тежњи и жеља одговарајућег времена, обележавају етапе у развоју човечанства одн. научници у развоју друштвених наука, једну етапу на путу од индивидуалног ка социјалном, на путу ка остварењу правног система будућности. Огуда, пошто та етапа још увек траје и пошто се рђаве последице дисхармоније правних норми и друштвених потреба још увек осећају у врло јакој мери, указивање на ове уговоре и њихове посебне особине, остаје још увек врло актуелно, чак много актуелније него раније, јер дисхармонија права (које врло често остаје непромењено) и живота (који се стално мења) постаје сваким даном све већа. Зато дело г. *Domergue-a: Etude d'ensemble sur le contrat d'adhésion*, представља један леп систематски прилог објашњењу и расчишћењу проблема који се постављају у вези са уговорима по пристанку.

Поред Увода, у коме аутор износи општи појам уговора по пристанку, покушавајући да нађе бар основне зачетке ових уговора у римском и средњевековном праву (у чему се ми неби могли сложити са аутором бар у колико се тиче уговора по пристанку у ужем смислу, ма да ову нужну поделу уговора по пристанку на уговоре по пристанку у ужем смислу и уговоре по пристанку у ширем смислу, аутор јасно не обележава и ако се види да њено постојање осећа) и у коме он набраја, примера ради, поједине врсте ових уговора, констатујући, сасвим тачно, да њихова листа није ограничена, т.ј. да они представљају једну флуидну масу која даје оном или оном уговору обележје уговора по пристанку онда када уговор у питању буде, под утицајем економских потреба (уговори по пристанку у ширем смислу) или економских нужности (уговори по пристанку у ужем смислу) морао да уђе у обим те флуидне масе, књига садржи три дела. — Први део се односи на општу теорију уговора по пристанку и у њему аутор покушава да аплицира општа правила закључења и последица правних послова на уговоре по пристанку. Тако он ту третира питање понуде која је, колективна и перманентна, искључиво дело једне од уговорних страна и то оне чија је воља, због економске преодоминантности, јача. Осим тога он се бави и питањем форме у којој понуда може бити учињена, лица којима може бити упућена, указујући на могућност понуда са различитим резервама, а посебно са резервом највеће количине и резервом избора. Што се тиче пријема, аутор с правом указује на нужност прихватања понуде *en bloc* од стране економски слабијих лица (не повлачећи ни овде, потребну разлику између разних врсти уговора по пристанку), истичући облик, форму и последице пријема — приставка, нарочито у погледу клаузула уговора које су биле познате, које су могле бити познате и које нису биле познате страни која пристаје на понуду.

Други део књиге г. *Domergue-a* се односи на питање правне природе уговора по пристанку. Овде он разликује три врсте мишљења: антиуговорно (и то као мишљење о једностраној изјави воље, о пристанку на претходно установљено објективно право, о институцији), полу-уговорно и уговорно, прихватајући, с правом, ово последње, уговорно, т.ј. сматрајући уговоре по пристанку заиста

WWW.UNILIB.RS

уговорима, истина посебне врсте, али у сваком случају уговорима (в. наш рад *Уговори по пристанку — формални уговори*, Београд, 1934). — Борба против неправде код уговора по пристанку главни је део рада. Тако аутор, у трећем делу књиге, излаже поједина средства — државне власти (законодавна и судска заборављајући правну) и удружења појединаца, т.ј. економски слабијих, која се могу употребити у циљу што потпунијег отклањања економског искоришћавања и за ублажавања економске превласти. При томе, он указује на интервенцију законодавца и организације економски слабијих као данас најбоља средства која су показала пуно добрих страна у прошлости. Излажући подробно француско законодавство и јуриспруденцију о овим питањима, он често пренећује одн. мења праву улогу радничких синдиката, налазећи у њима средства социјалног идеала. То је, међутим, мало претерано, јер синдикати могу да буду само средства моменталне социјалне равнотеже, пошто синдикати сами по себи имају борбени карактер: парализовати, путем групног иступа, економски неједнаке снаге послодавца и радника водећи борбу за коначно уклањање те неједнакости.

Са примедбама које смо изнели, са можда мало већом него што је стварно била потребна, бојазни за личност појединца у друштву (јер је свакако друштво далеко од тога да ради противу интереса личности — схваћених као појма — и ако је оно каткада приморано и обавезно да ради против извесних личности — схваћених као индивидуа), дело г. *Domergue-a* указује још једанпут на општу зависност од свих осталих друштвених појава и на потребу еволуције и трансформације права сагласно са свим другим друштвеним појавама.

Борислав Т. Благојевић.

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Б р а н и ч не доносили садржаје свих правних часописа код нас.

Архив за правне и друштвене науке, орган Београдског правног факултета, Уредник *Др. Михаило Илић*.

Садржај бр. 4. Књ. XXXII (XLIX) од 25. априла 1936. год.:

Чланци: Др. Драгољуб Аранђеловић: О одговорности за накнаду штете по новом пољском законик у облигацијама од 1934. год.; Александар Макледов: Мере безбедности у новом немачком законодавству и у југословенском Кривичном законик у; Др. Ђорђе Ж. Мирковић: Природа односа који везују органе за заједницу којој припадају, са гледишта учења о пуномоћству, социолошког и правног органског схватања (I); Др. Бранислав М. Недељковић: О примени новог Грађанског парничног поступка; Леон А. Амар: О језику и правопису у судским списима, у законима уопште и у правној литератури. — Правна политика од Др. Станка Лапајне. — Парламентарна хроника од Др. Лазе М. Костића. — Административна хроника од Војислава М. Бенедића и Светозара Ацића. — Судска хроника од Др. Алама П. Лазаревића, Милана Ж. Живадиновића, Душана П. Мишића, Ивана Д. Петковића и Јована Д. Смиљанића. — Оцене и прикази. — Некролог. — Белешке. — Преглед часописа. — Нове књиге.

Југословенски економист, Уредник *Др. Душан М. Панчић*.

Садржај бр. 2, 3. и 4. за фебруар, март и април 1936. год.:

Уводна реч. Др. М. Вучковић: Зашто Енглеска одлаже стабилизацију; Харачлија: Допунски порези у нашем систему непосредних пореза; Ал. Вегнер: Један случај коефицијента корелације; Леонид Таубер: Пред новим трговачким закоником. — Привредни и друштвени живот. — Преглед штампе. — Оцене и прикази. — Белешке.

Ал. Вегнер: Како стоји проблем раздужења земљорадника; Др. Михаило Смиљанић: Балкански привредни споразум; Миливоје П. Спасић: Фонд за легализацију курсева девиза и валута; — Привредни и друштвени живот. — Преглед штампе. — Оцене и прикази. — Белешке.

Звонимир Горски: Да ли је снижење путничких тарифа била грешка; Леонид Таубер: Акционарско друштво по предлогу трговачког законика; Харачлија: Суделовање пореског обвезника у изналажењу пореске основице. — Привредни и друштвени живот. — Преглед штампе. — Оцене и прикази. — Белешке.

Мјесечник, гласило Правничког друштва у Загребу. Уредници: *Др. Едо Ловрић и Др. Иво Полишео.*

Садржај Бр. 4. и 5. Год. LXII. за траван—свибањ (април—мај) 1936. год.:
Др. Диговић Петар: Проблем суверености и међународно право; Др. Иво Крбек: Законитост управе; Др. Тома Павловић: О неким намјераним наређењима у пројекту новог меничног закона; Никола Вучковић: Чињеничко стање и кривично дјело с нарочитим освртом на § 166 к.з.: Др. Ђорђе Ж. Мирковић: Правна природа уговора на основу кога држава даје свој принос бродарским друштвима; Др. Бертолд Ајзнер: Уређење имовинско-правних одношаја брачних другова у јединственом грађанском законнику.—Оцјене и прикази.—Правосуђе.—Друштвене вијести.—Литература.—Сваштице.—Позив на редовиту главну скупштину.

Одвјетник, орган Адвокатске коморе у Загребу. Уредник *Др. Иво Полишео.*

Садржај Бр. 5. Год. X, од 6. V. 1936. год.:

Позив на изванредну скупштину Мировинског фонда А. К.; Позив на изванредну скупштину Адв. Коморе у Загребу; Извјешће о изванредној скупштини Мировинског фонда А. К. од 3. V. 1936.; Мировинско питање ваља што прије ријешити; Судачка сталност није себи сврха; Одвјетници из сталне судске јудикатуре.—Др. Аурел Фигатнер.—Вијести Адвокатске Коморе у Загребу.—Разно.

Правна мисао, часопис нове генерације. Уређује Уређивачки одбор.

Садржај Бр. 1., 2. и 3. за јануар, фебруар и март 1936. год.:

Чланци: Др. Јован Ђорђевић: Еволуција у друштвеним наукама; Др. Љубомир Дуканац: Оправдање порезивања; Др. Драгослав Тодоровић: Корпоративизам (доктрина социјалних католика); Др. Боривоје Д. Петровић: Социјални узроци криминалитета.—Приказ.—Судска пракса.—Упоредно право.—Правни речник.

Чланци: Ђ. Тасић: Рефлексије о правним изворима; Н. Д. Поповић: Вредност међународних уговора у светлу италијанско-абисинског сукоба; Др. Јурај Кулаш: Коментар § 169. к. з.—Приказ. Судска пракса.—Упоредно право.—Правни речник.

Чланци: Др. Загорка Мићић: Филозофија и наука у друштвеном животу; Др. Драг. Стражаковић: Политичка пропаганда Србије за време уставобранитеља; Др. Бор. Д. Петровић: Прагматично схватање Криминологије и кривично-правних института; Радомир Љ. Живковић: Нови фрагменти Gaius-ових Institutiones* (PSJ No 1182).—Судска пракса.—Хроника.—Упоредно право.—Правни речник.

Правни живот, часопис за законодавство, јудикатуру и правну литературу. Оснивачи и чланови Уређивачког одбора: *Стојан Јовановић, Др. Фердо Чулиновић и Др. Иво Машејевић.* Уредник *Др. Иво Машејевић.*

Садржај Бр. 9. Год. I. од 15. маја 1936. год.:

Законодавство: Уредба о картелном суду; Правилник о изменама Правилника бр. 358/36 о исхрани и одевању осуђеника казних и других сличних завода; Наредба о одржавању дипломског испита у Економско-комерцијалној високој школи у Загребу; Пословник Министра саобраћаја о издавању под закуп ресторација, бифе-а, киоска, трафика, бријачница, мењачница и осталих просторија на станицама државних железница; Измене и допуне упутстава за пословање са поштанском штедионицом; Уредба о оцењивању службеника државног правобраништва; Правилник о путничким бироима (агенцијама); Закон о Исламској верској заједници Краљевине Југославије; Уредба о одлагању извршења за земљорадничке дугове.—Упутства, расписи и наређења.—Правна питања.—Одлуке виших судова.—Одлуке Државног савета.—Правна литература.—Белешке.

Правосуђе, часопис за судску праксу. Уредник *Стојан Јовановић.* Власници и оснивачи: *Др. Фердо Чулиновић, Др. Иво Машејевић и Стојан Јовановић.*

Садржај Бр. 4. Год. V. за април 1936. год.:

Кривично право: Др. И. Политео. Nihil sine lege!; Александар Маклецов: Проблем криминалне политике; Др. Јурај Кулаш: Лишење живота по пристанку.—Грађанско право: Лазар Урошевић: Предоснова Грађанског Законика за Краљевину Југославију; Др. Душан Љ. Пантелић: Награда судија у необавезним изабраним судовима.—Инострано право.—Судије и судство.—Судске одлуке.—Белешке.—Преглед књига.—Нове књиге и часописи.

Полиција, часопис за управно-полицијску и судску праксу. Власник и уредник *Васа Лазаревић*.

Садржај Бр. 7.—8. Год. XXIII. за април 1936. год.:

Значај међународних криминалистичких конгреса, рад међународних комисија и међународне полиције од В. Лазаревића; Идеали и социјални циљеви од Милана Поповића; Развој активности кријумчара дувана и њени узроци иза Светскога рата од Реље Ђорђевића; Са малолетником се може закључити односно продужити задруга од Др. Видана О. Благојевића; Социјална полиција и социјално старање у Румунији од Р. Гавриловића; Модерна полиција II део од Владете Милићевића; Најмања мера казни лишења слободе према Крив. закону од 1929. год. (свршетак) од Радивоја Ђисаловића; Истражни затвор (наставак) од Сек. Н. Кепојевића; Nullum crimen sine reoпа (свршетак) од Др. Јураја Кулаша; Судија, државни тужилац и окривљеник у крив. поступку нове немачке државе од Др. Франца Екснера у преводу Живадина Петровића; § 11. Уводног закона за крив. поступак и застарелост од Витомира Петровића; Криминалистички курс на Карловом универзитету у Прагу од М. Мићића; Зашто је „Полицијска недеља за обавештење“. Њен смисао, циљ и значење од Алфреда Хала. — Судска пракса. — Поуке и обавештења. — И. т. д.

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА

Објављено у Службеним новинама од 11. априла до 9. маја 1936 год.

Бр. 83-XX, од 11. априла 1936. год.:

202) Уредбе о употреби народне снаге на општинским путевима уместо на бановинским. — 203) Уредба о спајању општина Бјелемци и Коњиц. — 204) Уредба о прегрупацији общине Рајхсбург. — 205) Уредба о излочитив крајев Бруна вас ин Дол. Лакнице из общине Тржишче ин прикључити к общини Мокроног. — 206) Решење Министарства грађевина Бр. 8362 од 6. марта 1936. год. — 207) Преглед државних расхода и прихода за месец фебруар 1936. и за период април 1935. — фебруар 1936. године по буџету за 1935./36. годину. — 208) Ратификација Међународне конвенције о телекомуникацијама, од стране Републике Венецуеле. — 209) Ратификација Међународне конвенције о телекомуникацијама од стране Републике Хаити. — 210) Ратификација Међународне конвенције о телекомуникацијама, од стране С.С.С.Р. — 211) Ратификација Међународне конвенције о телекомуникацијама од стране Краљевине Албаније. — 212) Ратификација уредба приложених Међународној конвенцији о телекомуникацијама од стране Велике Британије. — 213) Ратификација Међународне конвенције о телекомуникацијама од стране Владе Јужно-афричке уније, а у име друштва Overseas Communicationis of South Africa, Capetown. — 214) Приступ Јужне Родезије Међународној конвенцији о телекомуникацијама. — 215) Приступ Естоније Међународној конвенцији за сузбијање промета и трговине неморалним публикацијама. — 216) Изјава Велике Британије о примењивању Конвенције о фискалном режиму страних аутомобилских возила, са приложеним Протоколом, и на следеће територије: Нигерију, Камерун, и Сијера Леоне. — 217) Телефонски саобраћај. — 218) Исправка.

Бр. 93-XX, од 24. априла 1936. год.:

219.) Уредба о изменама Закона о жељезницама јавног саобраћаја. — 220) Уредба о олагању извршења за земљорадничке дугове. — 221) Уредба о установљењу Одељења за трговину, обрт (занатство) и индустрију при Краљевској банској управи Зетске бановине. — 222) Уредба о спремени имена ин седежа общине Трбоје. — 223) Уредба о спојитви общин Шмарје при Јелшах-трг ин Шмарје при Јелшах-околица. — 224) Уредба којом се за апарате за чишћење (усисавање) прашице и паркета дозвољава тражење поруџбина без ограничења и изван пословног седишта радње. — 225) Објашњење за увознике хартије за штампање на ротационим машинама кад је увозе по уговорним одредбама. — 226) Решење Министра пољопривреде о измени Правилника и норма о контроли семена културних биљака. — 227) Распоред за упушивање лица у заводе за извршивање мера безбедности. — 228) Аутобуске линије. — 229) Решење Опште седнице Државног савета од 3. марта 1936. године Бр. 6160/36. — 230) Исправка у Правилнику о полицији пловидбе. — 231) Исправка.

Бр. 99-XXI, од 1. маја 1936. год.:

232) Уредба о организацији Министарства шума и рудника и подружних установа и о управи државним шумама и државним рударским предузећима. — 233) Уредба о проширењу надлежности Среског суда у Дебру на подручје Управног среза галичког са изузетком Општине горњоречке. — 234) Уредба о измени и допуни Уредбе о службеницима казних и других сличних завода од 6. јуна 1931. год. Бр. 67150. — 235) Уредба о изменама и допунама Уредбе о организацији и наплати осуђеничке радне снаге у казним и другим сличним заводима од 18. јануара 1930. године бр. 5295 и њеним изменама и допунама од 26. марта 1936. године број 34098. — 236) Уредба о измени и допуни Уредбе о уређењу казних завода од 18. новембра 1931. године бр. 16670. — 237) Правилник уз одредбе о таксима финансијског закона за 1936/37. годину. — 238) Измене и допуне расписа бр. 7482/IV од 26.

фeбpуapa 1930. и pacписа бp. 7500|IV од 26. фeбpуapa 1930.— 239) Испpавкa у Уpедби о пpодаји. пpоизвoдa из државних рударских пpедузећа.

Бp. 105. — XXII, од 9. маја 1936. год.:

240) Уpедба о пpивременој обустави неких пpавa осигуpаника Дpуштвa за осигуpање живота „Феникс“ — Дирекције за Краљевину Југославију. — 241) Уpедба о изменама Уpедбе о установљењу Окpужног суда у Прокупљу од 18. септембра 1934. године — 242) Уpедба о установитви оцбине Сливеница. — 243) Уpедба о установитви оцбине св Јуриј об Песници или оцбине Свечина. — 244) Измене Правилника о Југословенском заводу за извоз опијума II Бp. 92|С од 1. јануара 1934. — 245) Оснивање техничког одељка при Среском начелству у Чачку. — 246) Измене и допуне у Правилнику за извршење одредаба о државној трошарини. — 247) Испитна комисија за полагање државног стручног испита особља геофизичког завода у Загребу. — 248) Правилник Окpужног уpеда за осигуpање радника у Нишу о накнади путних трошкова осигураним члановима и члановима њихових породица по ставу 2 §-а 207 Статута Срединских уpеда за осигуpање радника и његових месних органа. — 149) Стални бирачки списак за избор сенатора за град Београд и његово управно подручје Земун и Панчево. — 250) Набавка немачких марака. — 251) Преглед државних расхода и прихода за месец март 1936. и за период април 1935.— март 1936. године по буџету за 1935|36. годину. — 252) Издвајање подручја Катастарске управе у Вел. Градишту и образовање нове Катастарске управе у Голуцу. — 253) Припојење територије среза азбуковачког подручја Катастарске управе у Сребреници и премештај седишта Катастарске управе за срезове сребренички и азбуковачки из Сребренице у Братунац. — 254) Обзнана. — 255) Ратификација споразума о укидању консуларних виза на здравственим патентима, од стране Краљевине Југославије. — 256) Ратификација Конвенције за уређење лова на китове од стране Републике Финске.

НОВЕ КЊИГЕ

Др. Милеша Новаковић: Основи Међународнога јавнога права. Књига прва. Издање Библиотеке Југословенског удружења за међународно право. Св. XXIII. Београд, 1936. Стр. 263.

Зборник зnanствених разпpав. XII. Летник 1935.—36. Издање Професорског збора Јуpидичне факултете. Љубљана. 1936. Стр. 268.

Љубомир Хофмановић: Зборник новог инвалидског законодавства. Издање пишчево. Штампарија „Скерлић“, Београд, 1936. Стр. 223.

Михило М. Живанчевић: Федерализам и унитаризам. Издање пишчево. Београд, 1936. Стр. 179.

Др. Војислав Вујанац: Пред судом и законом. (Пледирања о мигу, кривоклетству, фалсификату). Београд, 1936. Стр. 203. Издање пишчево.

Привредни летопис Задужбине Николе Спасића. Књига I. Уредио *Др. Милан З. Влајинац*. Издање Задужбине Николе Спасића. Београд, 1936. Стр. 435.

Стојановић—Магарашевић—Шника: Помоћна књига за практичну употребу поступка за судове у Срп. правосл. цркви у споровима о разводу брака. Додатак: Регистар за поступак. Издање пишчево. Тузла, 1935. Стр. 200.

Др. Словен Ј. Смодлака: Уговор погрешно називан о „субвенцији“ и принос који по том основу држава даје бродарским друштвима. Прештамано из „Мјесечника“ бр. 3. год. 1936. Загреб, 1936. Стр. 8. (Латиницом).

Aleksander Makleov: Jugoslovenska judikatura o oštivalnih odredbama. (La jurisprudence yougoslave et les mesures de sûreté). Ponatis iz Zbornika znanstvenih razprav pravne fakultete, XII. Ljubljana, 1936. Str. 31.

Ранко М. Брашић: Оперезивање латентних резерви у нас. Издање часописа Економско-финансијски живот. Београд, 1936. Стр. 103.

Анкета о раду фирме „Бага“ југословенске творнице гуме и обуће д. д. Борово, одржана, на позив Г. Министра трговине и индустрије дне 26. и 27. фебруара 1936. у Београду. Загреб, 1936. Стр. 146. (Латиницом).

Akademie zur wissenschaftlichen Erforschung und zur Pflege des Deutschtums. Deutsche Akademie. Mitteilungen. Elfter Jahrgang / Erstes Heft. München, 1936.

Т. С. Докић: Кућевласнички Закони таксе и Правилници са практичним упутствима за власнике зграда. II. књига. Београд, 1936. Стр. 106.

Vidan O. Blagoyevitch: De L'Influence du civil au criminel et du criminel au civil dans la Législation yougoslave. Extrait du Bulletin de la Société de Législation comparée, Paris.—Janvier—Mars 1936. Librairie générale de Droit & de Jurisprudence. Paris, 1936, p. p. 15.

Уџбеници

Д-ра Д. АРАНЂЕЛОВИЋА

професора универзитета,

за слушаоце правног факултета

Наследно Право, цена 40 динара

Облигационо Право, општи део, друго издање, цена 50 динара

Процесно Право Краљевине Југославије I књига 80 дин., II књига 80 динара, III књига 1 свеска 40 дин., 2 свеска 40 дин.

Чиновници и адвокати могу добити ове књиге и на шестомесечну отплату.

Обратити се Правном Семинару, Београд, Топличин Венац 21.